

Opinnäytetyö AMK

Kirjasto- ja tietopalveluala

2020

Marko Kankanpää ja Riikka Vartiainen

UKULELEN SÄVELIN YHTEISÖLLISYYTEEN

Espoon kaupunginkirjaston ukuleleryhmien
vaikuttavuusanalyysi

OPINNÄYTETYÖ AMK | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Tradenomi, Kirjasto- ja tietopalveluala

2020 | 60 sivua, 4 liitesivua

Marko Kankanpää ja Riikka Vartiainen

UKULELEN SÄVELIN YHTEISÖLLISYYTEEN

Espoon kaupunginkirjaston ukuleleryhmien vaikuttavuusanalyysi

Opinnäytetyössä tutkitaan Espoon kaupunginkirjastossa järjestettävien ukuleleryhmien vaikuttavuutta asiakkaiden elämään. Ryhmät ovat Espoon kaupunginkirjaston yksi tapa vastata 2000-luvulla syntyneeseen tilanteeseen, jossa fyysisen musiikkiaineiston lainausluvut ovat laskeneet.

Ukuleleryhmät alkoivat Espoossa vuonna 2016 ja tällä hetkellä niitä pyritään vakiinnuttamaan. Opinnäyte suoritetaan toimeksiantona, jossa näkökulma on asiakaslähtöinen. Espoon kaupunginkirjastossa on käytössä pedagoginen työote. Teoreettisessa osuudessa pedagoginen työote linkitetään sosiaalipedagogiikan toimintaperiaatteisiin. Tämä muodostaa opinnäytteen teoreettisen viitekehyksen vaikuttavuuden määritelmän kanssa.

Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkimuksena. Vaikuttavuutta lähestytään tutkimuskirjallisuuskatsauksella, strukturoidulla kyselylomakkeella, osallistuvalla havainnoinnilla, sekä narratiivisella menetelmällä, jossa asiakkailta kerättiin tarinamuotoisia kokemuksia. Osaa soittoryhmien asiakkaista haastateltiin. Tutkimusaineisto kerättiin keväällä 2019 ja sitä täydennettiin syksyllä 2019.

Johtopäätöksenä voidaan todeta vaikuttavuutta tapahtuneen ukuleleryhmiin osallistuneiden asiakkaiden arjessa ja elämässä.

ASIASANAT:

Musiikkikirjastot, vaikuttavuus, yhteisöllisyys, pedagogiikka.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of Business Administration in Library and Information Services

2020 | 60 pages, 4 pages in appendices

Marko Kankaanpää ja Riikka Vartiainen

FROM UKULELE TO COMMUNALITY

Analysing the efficacy of the ukulele groups in Espoo City Library

The aim of our bachelor's thesis is to analyse the efficacy of the client-oriented ukulele groups which are organized in Espoo City Library. These groups are one possible way to offer something new for the library customers because the lending of the physical music material has collapsed during the 2000s and 2010s. This situation requires new ways to offer music related services in public libraries.

The groups started to come together in 2016 and currently the idea in Espoo is to establish their activity. This bachelor's thesis is an assignment given by Espoo City Library and the focus is meant to be client oriented. Pedagogy is a pivotal element in the job description of Espoo City Library. According to this in our theoretical context the definition of efficacy relates to a pedagogical theory called social pedagogy.

The research methodology is qualitative. The methods used in this thesis are participative observation, structured questionnaire, research literature and a specific narrative method. With this method the customers' personal thoughts and experiences were collected. Some customers and librarians regarding to music services were also interviewed. The research material was collected during 2019 in four different libraries of Espoo City Library.

As a conclusion it can be stated that ukulele groups have been a successful and effective new form of music library services in Espoo though it is a bit complicated to verify efficacy quantifiably.

KEYWORDS:

Music libraries, efficacy, communality, pedagogy.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 VAIKUTTAVUUS	8
2.1. Vaikuttavuuden arviointi	8
2.2. Kirjastojen vaikuttavuus standardi	12
2.3. Vaikuttavuuden arvioinnin haasteet	13
3 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA	16
3.1. Yhteisöllisyys	18
3.2. Sosiaalinen pääoma	21
3.3. Osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus	23
3.4. Sosiokulttuurinen innostaminen	25
3.5. Espoon kaupunginkirjaston työote sosiaalipedagogisesta näkökulmasta	28
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	31
4.1. Osallistuva havainnointi	32
4.2. Strukturoitu kysely	33
4.3. Haastattelu	34
4.4. Narratiivinen menetelmä asiakasnäkökulmasta	35
5 TULOKSET JA POHDINTA	38
5.1. Fyysisen aineiston laskevat lainausluvut	40
5.2. Strukturoidun kyselyn ja narratiivisen menetelmän tulokset	41
5.3. Toiminnallisten ukuleleryhmien vaikutusmekanismi ja sen teemat	43
5.4. Lopuksi	55
LÄHTEET	59

LIITTEET

- Liite 1. Strukturoitu kysely.
- Liite 2. Tarina-lomake

KUVAT

Kuva 1. Ukulelepajan toimintamalli. Petri Pohjala 2019.

57

KUVIOT

Kuvio 1. Musiikkiäänitteiden lainaus, koko maa.	40
Kuvio 2. Musiikkiäänitteiden lainaus, Espoo.	41
Kuvio 3. Vastaajien ikärakenne.	42
Kuvio 4. Ryhmään on ollut helppoa päästä mukaan.	43
Kuvio 5. Vastaajien muu kirjaston palvelujen käyttö.	46
Kuvio 6. Saan olla ryhmässä oma itseni.	46
Kuvio 7. Musiikkiryhmässä mukana oleminen on antanut uusia ajatuksia ja/ tai henkilökohtaisia tavoitteita.	47
Kuvio 8. Osallistuminen on lisännyt arvostustani kirjaston palveluja kohtaan.	47
Kuvio 9. Osallistuminen on lisännyt tietoa kirjaston palvelutarjonnasta.	48
Kuvio 10. Kirjaston musiikkiryhmään osallistuminen on lisännyt muuta kirjaston käyttöäni.	48
Kuvio 11. Koen itseni yhdenvertaiseksi ryhmän jäseneksi.	50
Kuvio 12. Uskallan ilmaista mielipiteitäni ryhmässä.	51
Kuvio 13. Osallistujien erilaiset taustat rikastavat ryhmässä toimimista.	51
Kuvio 14. Olen kokenut yhteenkuuluvuutta muiden ryhmäläisten kanssa.	52

1 JOHDANTO

Tämä laadullinen opinnäytetyö on toteutettu toimeksiantona Espoon kaupunginkirjastolle, ja se pyrkii muodostamaan yhteenvedon kirjaston ukuleleryhmien vaikuttavuudesta ryhmiin osallistuvien ihmisten elämässä. Alkuvuodesta 2019 Espoon kirjaston organisaatiosta ilmaistiin tarve tällaiselle kartoitukselle.

2000-luvun kuluessa yhteiskunnan digitalisoituminen on voimistunut, ja tämä on johtanut Suomen yleisissä kirjastoissa tilanteeseen, jossa fyysisten musiikkiäänitteiden lainausluvuissa on ollut havaittavissa selkeä maanlaajuinen laskeva kehityssuunta. Lakipiste fyysisen aineiston lainausluvuissa koko maassa saavutettiin vuosina 2004–2005. Tämän jälkeen lainausluvut ovat tasaisesti vähentyneet. Tilastojen valossa Espoon tilanteen voi todeta olevan yhteismitallinen sen kanssa, mitä yleisissä kirjastoissa on tapahtunut.

Kirjastoissa on ollut pakko pohtia, miten musiikki yhtenä kulttuuri-ilmiönä voisi säilyä osana kirjastojen palveluja. Espoossa tähän tilanteeseen on vastattu siirtämällä kirjaston toiminnan painopisteitä sinne, missä toiminta olisi mahdollisimman relevanttia, vaikuttavaa ja kirjaston yhteiskunnallisia tavoitteita tukevaa (Liukkonen 2019).

Käytännössä tämä on tarkoittanut Espoon kaupunginkirjaston eri toimipisteissä järjestettäviä yhteisöllisiä musiikkiryhmiä, joissa soitetaan ja lauletaan kirjaston musiikkipedagogin ohjauksessa. Musiikkiryhmät ovat yksi osa toiminnallisten musiikkipalvelujen kokonaisuutta, mutta tässä opinnäytteessä keskitytään nimenomaan säännöllisesti kokoontuviin soittoryhmiin, joissa pääasiallisena soittimena on ukulele. Muita Espoon kaupunginkirjaston musiikkiryhmiä ovat rumpujamit, yhteislaulutilaisuudet, lasten musiikkihetket, intropajat ja musaklubi.

Eräänlaiseksi lippulaivaksi näistä toiminnallisista musiikkipalveluista ovat kuitenkin muodostuneet viikoittain kokoontuvat ukuleleryhmät, joiden suosio on ollut nousujohteinen siitä lähtien, kun niitä ensimmäisen kerran vuonna 2016 Espoossa kokeiltiin. Tällainen yhteisöllinen soittoryhmätoiminta niveltyy tämänhetkiseen Espoon kaupunginkirjaston vision ja toimintakulttuuriin, jonka strategiset toimintalinjat on määritelty vuosille 2019–2023 (Kirjaston visio ja toimintakulttuuri 2019).

Kirjaston vision ja toimintakulttuurin lisäksi perustelua musiikkiryhmätoiminnalle voi hakea vuoden 2017 alussa voimaan tulleesta kirjastolaista, jonka kuudennessa pykälässä ilmaistaan, että yhtenä ”yleisen kirjaston tehtävänä on tarjota tiloja oppimiseen,

harrastamiseen, työskentelyyn ja harrastustoimintaan” (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, 2017). Tämän lain kohdan voi katsoa olevan sopusoinnussa kirjastolaitoksen sivistyksellisen tehtäväkentän sekä niiden painopisteiden kanssa, jotka tukevat vaikuttavuutta ja kirjaston yhteiskunnallisia tavoitteita. Yleisten kirjastojen musiikkipalvelut ovat yksi osa-alue tästä sivistyksellisestä tehtäväkentästä.

Tämän opinnäytteen tavoitteena on löytää ja kartoittaa Espoon kaupunginkirjaston musiikkiryhmien sellaisia piirteitä, jotka edistävät kokonaisvaltaista vaikuttavuutta palveluja käyttävien asiakkaiden elämässä. Opinnäytteen tekijät kokevat, että tavoite on linjassa myös toimeksiantajan tavoitteiden ja toiveiden kanssa.

Vaikuttavuusanalyysin teoreettisena viitekehystenä toimii kasvatustieteelliseen ja yhteiskuntatieteelliseen tutkimustraditioon liittyvä pedagoginen malli nimeltä sosiaalipedagogiikka. Espoon kaupunginkirjastossa sovelletaan koko palvelutarjonnan suhteen pedagogista työtettä, joten tarkoituksena on linkittää viitekehys siihen, miten Espoon kaupunginkirjaston musiikkiryhmissä toimitaan. Vaikuttavuutta tämän opinnäytteen kattokäsitteenä lähestytään muun kirjallisuuskatsauksen ohella vuonna 2016 suomeksi ilmestyneellä kansainvälisellä ISO-standardilla *Tieto ja dokumentointi. Kirjastojen vaikuttavuuden arvioinnin menetelmät ja toimenpiteet*.

2 VAIKUTTAVUUS

Opetusministeriön (2009) julkaisun mukaan kulttuuripoliittisten tavoitteiden keskiöön on 2000-luvulla nostettu muun muassa kansalaisten osallisuuden, aktiivisuuden, yhteisöllisyyden, osallistuvuuden, hyvinvoinnin, omaehtoisuuden, yksilöllisen voimaantumisen, sosiaalisten suhteiden rakentumisen ja kulttuurisen moninaisuuden teemat, kertoo Sini Katves pro gradu-tutkielmassaan. Näiden ilmiöiden mittaaminen ei kuitenkaan ole aivan yksinkertaista, ja kulttuuristen vaikutusten arviointia onkin pidetty monin tavoin ongelmallisena, erityisesti määrällisin mittarein mitattuna. Kulttuurialan, mihin myös kirjastopalvelut kuuluvat, toiminnalle on luonteenomaista, että vaikutusten syyseuraussuhteet voivat olla hankalasti hahmotettavissa, vaikutukset vaihtelevia ja ennakoimattomia ja monesti ne näkyvät vasta pitkän ajan kuluttua. Monet vaikutukset ovat niin ikään suhteellisia, sillä ne muotoutuvat ihmisten subjektiivisessa kokemuksessa, elämyksissä ja merkityksenannoissa. (Katves 2017, 45.)

Haapaniemen, Rohkimaisen & Kortelaisen (2012) mukaan useiden tutkijoiden, kuten Pollin (2003) ja Brophyn (2006), mielestä kirjastopalvelujen kontekstissa vaikuttavuudella voidaan tarkoittaa mitä tahansa vaikutusta mikä palvelulla, tuotteella tai tapahtumalla on sen asiakaskuntaan kuuluvalla yksilöllä tai ryhmällä. Vaikutukset voivat kohdistua kirjastopalvelujen käyttäjien ohella myös kirjaston henkilökuntaan, opettajiin ja vanhempiin. Vaikutus voi olla positiivista tai negatiivista sekä tarkoituksellista tai tarkoittamatonta. Tämän lisäksi vaikutukset voivat olla kestoaltaan lyhyt- tai pitkäaikaisia sekä merkitykseltään ratkaisevia tai vähäpätöisiä. Vaikutukset voivat näkyä muutoksena yksilöiden asenteissa, taidoissa, tietämyksessä ja käyttäytymisessä. Lisäksi Rubinin (2006) määritelmässä vaikutukset tarkoittavat selkeästi hyötyjä, joita käyttäjä kokee palvelun käytöstä. (Haapaniemi ym. 2012, 19–20)

2.1. Vaikuttavuuden arviointi

Vaikuttavuudelle on löydettävissä tutkimuskirjallisuudesta useampia melkein synonyymisia ilmauksia, toteaa Maria Heinonen (2016, 12) tutkielmassaan. Haapaniemen ym. (2012, 18) mukaan Tervola (2005) toteaa vaikuttavuus käsitteen monenlaisen soveltamisen toisaalta vaikeuttavan ilmiön ymmärtämistä, mutta toisaalta se mahdollistaa sen käytön joustavana viitekehyksenä erilaisten toimintojen arvioinnissa. Heinosen mukaan

vaikuttavuudesta saatetaan puhua vaikutuksena, vaikutuksina, muutoksena, merkityksenä tai hyötynä, ja Tervolan mukaan sen lähikäsitteinä voidaan mainita tehokkuus, tuotavuus, kannattavuus, laatu ja taloudellisuus. Heinosen (2016, 11) mukaan kuitenkin ymmärtämisen ja ymmärretyksi tulemisen kannalta on olennaista, että puhuttaessa kirjastojen vaikuttavuudesta käytetään oikeita termejä ja ymmärretään toisiinsa läheisesti liittyvien käsitteiden erot. Vaikuttavuuden arvioinnin tarkoitus on pyrkiä arvioimaan näitä lähikäsitteitä syvällisempää hyötyä (Haapaniemi ym. 2012, 18).

Useimmin sekaisin menevät käsitteet vaikutus ja vaikuttavuus. Heinosen mukaan Bertot ja McClure (2003) määrittelevät vaikuttavuudeksi, tässä tapauksessa kirjaston, palveluiden käytön aikaansaaman vaikutuksen, hyödyn, merkityksen tai muutoksen käyttäjässä, ryhmässä tai organisaatiossa. (Heinonen 2016, 12.) Haapaniemen ym. (2012) mukaan esimerkiksi Kuitunen ja Hyytinen (2004) ovat todenneet vaikutuksen tarkoittavan epäsuoria tuotteita, tapahtumia, olosuhteita tai muutoksia, jotka ovat seurausta suorista lopputuloksista. Vaikuttavuus puolestaan määritellään kuvaamaan laajoja ja yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia, jotka voivat olla ennakoituja tai ennakoimattomia, positiivisia tai negatiivisia, kohdealueella tai sen ulkopuolella olevia vaikutuksia. (Haapaniemi ym. 2012, 18.)

Bertot'n ja McCluren (2003) jaottelu kirjastojen vaikuttavuuden osa-alueista Heinosen mukaan:

- **Taloudelliset vaikutukset** kattavat kirjaston tarjoamien palveluiden ja resurssien vaikutukset esimerkiksi kirjastonkäyttäjien työnhaun onnistumiseen, taloudelliseen menestykseen sekä yrityksen perustamiseen ja ylläpitoon.
- **Vaikutukset tutkimukseen** tarkoittavat kirjaston tarjoamien palveluiden ja resurssien vaikutuksia tutkimusprosessiin tiedekunnissa ja yliopiston opiskelijoissa.
- **Vaikutukset tiedonvaihtoon** kattavat kirjaston tarjoamien palveluiden ja resurssien vaikutukset esimerkiksi kirjastonkäyttäjien kykyyn olla vuorovaikutuksessa vallanpi-toelinten kanssa tai tiedonvaihtoon kaukaisten sukulaisten kanssa.
- **Vaikutukset oppimiseen** kattavat kirjaston tarjoamien palveluiden ja resurssien vaikutukset kirjastonkäyttäjien elinikäiseen oppimiseen, tiedonlähteiden ja teknologian käyttöön, perinteisen ja informaatiolukutaidon kehittymiseen, sekä analyyttiseen kykyyn määrittää tiedonlähteiden oikeellisuus ja luotettavuus.

- **Kulttuuriset vaikutukset.** Näillä ymmärretään kirjaston tarjoamien palveluiden ja resurssien vaikutukset esimerkiksi kirjastonkäyttäjien kykyyn oppia arvostamaan kuvataiteita, musiikkia, monimuotoisuutta tai muita yhteiskunnallisia аспекteja.

- **Yhteisölliset vaikutukset.** Jotkut kirjastojen vaikutuksista koskettavat paikallista yhteisöä, oli se sitten akateeminen yhteisö, kaupunki, kunta tai virtuaaliyhteisö.

Tällaiset vaikutukset voivat vaikuttaa yhteisön jäsenten elämänlaatuun, asenteisiin ja jopa yhteisön poliittiseen ilmapiiriin. (Heinonen 2016, 18.)

Näistä erityisesti kulttuuriset, yhteisölliset ja oppimisen vaikutukset voi olettaa liittyvän kirjastossa tapahtuvaan yhteismusisointitoimintaan, jossa yhdessä paikallisyhteisön erilaisista taustoista tulevien jäsenten kesken opitaan uusi taito.

Haapaniemen ym. (2012) mukaan taas Lancaster (1993) on jakanut palvelun vaikuttavuuden kuuteen eri tasoon, joita ovat:

- 1) palvelujen olemassaolo
- 2) tietoisuus palveluista
- 3) palvelujen kokeilu
- 4) palvelujen käyttöönotto
- 5) palvelujen suosittelu ja
- 6) palvelujen todellinen vaikutus tai hyöty.

Järjestyksellä on vaikuttavuuden merkityksen kannalta kasvava merkitys. Palvelun olemassaolo on edellytys vaikutusten syntyyn, ja mitä enemmän ihmiset ovat tietoisia palvelusta, sitä enemmän sillä on vaikutusta. Palvelun potentiaalinen vaikuttavuus kasvaa palvelun käytön myötä ja palvelun omaksuminen sekä sen säännöllinen käyttö viittaavat siihen, että käyttäjät ovat tyytyväisiä palveluun. Mitä suurempi on säännöllisten käyttäjien määrä, sitä suurempi on vaikutus. Tyytyväiset palvelun käyttäjät luultavasti suosittavat palvelua muillekin ja myös tämä voidaan ajatella vaikutukseksi. Todellinen vaikuttavuus on lopulta palvelun vastaavuus käyttäjän tarpeisiin ja hyödyn tarjoaminen. Botha, Erasmus ja Deventer (2009) puolestaan toteavat, että pelkkä palvelun käyttö ei merkitse sitä, että palvelulla olisi käyttäjälle merkitystä. (Haapaniemi ym. 2012, 20.)

Heinosen (2016) mukaan vaikuttavuusarviointi on kirjaston palveluiden kvalitatiivista eli laadullista arviointia. Perinteisessä arvioinnissa selvitetään, mitä esimerkiksi kirjastossa tehdään asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, kun taas vaikuttavuusarvioinnin tarkoituksena on saada selville ne asiat, jotka ovat muuttuneet kirjaston toiminnan

seurauksena. Heinosen mukaan Perttilä (2013) toteaa, että selvittämällä palveluidensa vaikutuksia, kirjastot arvioivat vaikuttavuuttaan. Vaikuttavuuden arvioinnissa arvioidaan palvelun vaikutusta sekä käyttäjään että yhteiskuntaan. Vaikuttavuuden arvioinnin kysymysten tulisi olla käyttäjäorientoituneita. Mikä muuttui käyttäjässä palvelumme tuloksena? Kuinka palvelumme teki muutoksen käyttäjän elämässä? (Heinonen 2016, 14.)

Kirjastojen toiminnan arvioinnissa on perinteisesti käytetty tilastollisia menetelmiä ja erilaisia määrällisiä mittareita toteavat Blinnikka ym. (2001) Heinosen (2016) tutkielmassa. Nykyään voidaan kuitenkin nähdä siirtymä resurssien mittaamisesta kohti niiden käytön vaikuttavuuden arviointia. Arvioinnin tärkeyttä on syytä korostaa myös mittaamisessa, koska pelkkien määrien laskeminen ja tilastoiminen eivät itse asiassa kerro kirjaston, sen kokoelmien tai palveluiden vaikuttavuudesta vielä mitään. (Heinonen 2016,14.)

Haapaniemen ym. (2012, 21–22) mukaan Craven & Brophy (2004) toteavat ettei systemaattinen vaikuttavuuden arviointi ole yksinkertaista ja lukuisat tutkimukset ovatkin pyrkineet havainnollistamaan merkityksellisiä vaikuttavuuden mittareita eli indikaattoreita. Indikaattorit ovat osoittimia, jotka näyttävät muutoksia joissakin asioissa tai osoittavat, missä muutoksia tapahtuu. Heinosen (2016, 15) mukaan Rubin (2006) määrittelee indikaattorien voivan sisältää laadullista tai määrällistä aineistoa. Myös Haapaniemen ym. (2012) mukaan Rubin sekä useat muut tutkijat toteavat vaikuttavuuden indikaattoreita tarvittavan, jotta mahdolliset vaikutukset voidaan todentaa. Tärkeintä on, että indikaattorit ovat suoraan yhteydessä siihen, mitä yritetään saavuttaa. Niiden tulee olla selkeitä ja ymmärrettäviä, valideja sekä informatiivisia. Ne voivat olla kysymyksiä, joihin haetaan vastauksia, lausuntoja tai väittämiä sekä määriä. (Haapaniemi ym. 2012, 21–22.) Laadullisia indikaattoreita voivat olla myös sanalliset kuvaukset, arvioinnit ja luokitukset, sekä ihmisten näkemysten ja kokemusten kartoittaminen. (Katves 2017, 46.)

Granö-Suomalainen ja Lahtinen (2002) huomauttavat, että käsitteitä indikaattori ja mittari käytetään usein toistensa synonyymeinä, vaikka niiden välillä on eroja. Indikaattoreilla tarkoitetaan numeerista tai verbaalista ilmaisua, joilla kuvataan kohteen ominaisuudessa tapahtuvia muutoksia esimerkiksi tietyn aikajakson kuluessa. Arvioinnin mittari sen sijaan kuvaa vain tiettyä toimintaa kuvaavaa numeerista tunnuslukua. (Haapaniemi ym. 2012, 22.)

Opinnäytteessämme vaikuttavuuden laadullisina indikaattoreina toimivat nimenomaan palvelun käyttäjien eli ukuleleryhmiin osallistuvien sanalliset kuvaukset, näkemykset ja kokemukset.

2.2. Kirjastojen vaikuttavuus standardi

Kuten edellä mainittiin, määrällisten mittareiden lisäksi kirjastot ovat kehittäneet laadullisia mittareita kuvaamaan palvelujensa laatua ja kirjaston toiminnan kustannustehokkuutta. Myös voittoa tuottamattomien organisaatioiden tarve osoittaa arvonsa yksilöille, kehysorganisaatioilleen ja yhteiskunnalle on viime vuosina kasvanut. Kirjastojen kohdalla tällaista arvoa on perinteisesti pidetty itsestään selvänä. Kuitenkin käyttäjät ovat tulossa yhä itsenäisemmiksi tiedonhakatavoissaan, ja kaikki tieto näyttää olevan vapaasti saatavissa tietoverkoissa, jolloin osa kirjastojen rahoittajatahoista, että kansalaisista ovat alkaneet kyseenalaistamaan kirjastopalvelujen hyötyä. (SFS-ISO 16439:2016, 17) Siksi kirjastopalveluiden vaikuttavuuden osoittaminen on nykyään entistä tärkeämpää kirjastojen taloudellisten resurssien varmistamiseksi ja palveluiden kehittämiseksi.

Kansainvälinen standardi SFS-ISO 16439:2016 antaa kirjastoille ohjeita menetelmistä, joilla voidaan arvioida kirjastojen vaikuttavuutta ja arvoa. Se on kehitetty vastaamaan maailmanlaajuiseen tarpeeseen luoda määritelmiä kirjastojen vaikuttavuuden arviointia varten. Erityyppisillä kirjastoilla on erilaiset tehtävät ja asiakaskunnat, sekä useita erityispiirteitä, kuten rakenne, rahoitus tai hallinto, ja niihin vaikuttavat monet tilannekohtaiset tekijät. Siksi on tärkeää tiedostaa, etteivät kaikki standardissa kuvatut menetelmät ole kuitenkaan hyödyllisiä kaikille kirjastoille (SFS-ISO 16439:2016, 5).

Tässä kansainvälisessä standardissa vaikuttavuudella tarkoitetaan kirjastojen ja niiden tarjoamien palveluiden vaikutusta yksilöihin ja/ tai yhteiskuntaan. Vaikuttavuuden kannalta keskeisiä termejä ovat seuraavat:

- Panos: kirjaston toimintaa varten myönnetty resurssit, kuten henkilökunta, tietokannat, kokoelmat ja tilat
- Prosessi: niiden toimintojen joukko, joiden avulla panos muuttuu tuotokseksi
- Tuotos: kirjaston prosessien suoritteet
- Tulos: tuotoksen suora, ennalta määritelty vaikutus suhteessa kirjaston suunnittelun päämääriin ja tavoitteisiin, esimerkiksi käyttäjien määrä, asiakastyytyväisyyden taso
- Vaikuttavuus: kirjaston palvelujen käytön seurauksena tapahtuva muutos yksilössä tai ryhmässä

Panos muuttuu tuotokseksi prosessien kautta. Tuotoksella voi olla suoria, ennalta määriteltäviä vaikutuksia eli tuloksia. Tuotos ja tulokset voivat johtaa vaikuttavuuteen. Kirjaston vaikuttavuus voidaan karkeasti jakaa seuraaviin osa-alueisiin:

A) vaikutus yksilöihin

B) vaikutus kirjaston kehysorganisaatioon tai yhteisöön

C) yhteiskunnallinen vaikutus

Tämän opinnäytetyön ensisijaisena tarkastelun kohteena on ukuleleryhmien vaikutus yksilöihin eli osa-aluejaottelun kohta A. ISO-standardin perusteella vaikutus yksilöihin ja sitä kautta vaikuttavuus voi ilmetä taitojen ja kykyjen muutoksena, asenteiden ja käytöksen muutoksena, parempana menestyksenä opiskelussa tai uralla sekä yksilöllisenä hyvinvointina. Osallistuva havainnointi sekä asiakkaiden vastaukset, joita on tarkasteltu perusteellisemmin luvussa 5, tukevat tätä näkökohtaa. (SFS-ISO 16439:2016, 18–20)

SFS-ISO-16439 -standardi tiivistää vaikuttavuuden arvioinnin tavoitteet siten, että niiden tulee tukea yksittäisten kirjastojen päätöksentekoa ja resurssien hallintaa ja perustella kirjastopalveluihin käytettyjä resursseja, verrata tuloksia muiden samankaltaisten organisaatioiden tuloksiin, sekä tiedottaa kirjastosta ja sen palveluista sitä tukeville, rahoittaville sekä valvoville tahoille ja vahvistaa kirjaston merkitystä ja asemaa sen käyttäjille ja koko yhteiskunnalle. (SFS-ISO 16439:2016, 24–25)

2.3. Vaikuttavuuden arvioinnin haasteet

Vaikuttavuuden osoittaminen on merkittävästi vaativampi prosessi kuin esimerkiksi kirjaston suorituskyvyn arviointi. Määrittämisen vaikeus voidaan kiteyttää esimerkiksi niin, että vaikuttavuus on pääsääntöisesti abstraktia ja sitä on vaikea operationalisoida. Tämä tarkoittaa Espoon kaupunginkirjaston ukuleleryhmien tapauksessa sitä, että vaikuttavuuteen ilmiönä on erityisen hankalaa päästä käsiksi numeerisesti.

Oma näkökohtansa on myös määritellä, minkä tyyppinen vaikuttavuus on ollut nimenomaan kirjaston aikaansaamaa ja mikä asiakkaiden muun elämänpiiriin. Vaikutukset yksilöihin ovat monimutkaisia, ja yleisesti ottaen voi olla hankalaa erotella, mitkä muutokset johtuvat nimenomaan kirjaston palveluista. Palvelun vaikuttavuus voi myös vaihdella riippuen kirjaston kohderyhmistä sekä kulttuurisista ja taloudellisista tekijöistä. Espoon ukuleleryhmien suhteen tämä on erityisen merkillepantavaa, koska kaupunginkirjasto ei

harjoita ukuleleryhmissä varsinaista kohderyhmäajattelua, vaan ryhmät ovat kaikille avoimia, riippumatta taustoista.

Laadullisilla menetelmillä kerätty data on myös aina subjektiivista, ja tähän vaikuttavat sekä asiakkaiden muotoilemat vastaukset että myös tutkijan subjektiivisesti tekemät painotukset ja rajaukset. Kovan datan, ja tätä kautta pitävien johtopäätelmien saaminen voi myös edellyttää paljon aikaa ja työtä. Eräänlaisena kirjaston henkilökunnan osaamisen reflektointina ja tämän myötä tutkimukseen vaikuttavana tekijänä voidaan pitää myös sitä, jos kirjaston henkilökunta tai muu tutkimusta harjoittava taho ei tunne vaikuttavuuden arvioimisen menetelmiä tarpeeksi hyvin. (SFS-ISO 16439:2016, 22–23.)

Katveksen mukaan Aschroftin, Farrowin & Wattsin (2007) mielestä yleiset kirjastot eivät ole, varsinkaan ennen ISO-standardia, pystyneet laadullisesti arvioimaan asiakkaiden kokemuksia kirjaston oppimispalveluista. Hänen mukaansa myös Poll (2005) mainitsee joukon kirjastojen vaikutusten arviointia hankaloittavia seikkoja. Ensinnäkin käytetyt metodit ovat olleet suuritöisiä ja aikaa vieviä. Toiseksi kerätty data ei ole vertailukelpoista aiemman datan kanssa arviointimethodien erilaisuuden vuoksi. Lisäksi eri palveluilla on erilainen käyttötarve eri käyttäjäryhmille, tai niistä on erilaista hyötyä erilaisille käyttäjäryhmille. Poll (2003) myös toteaa, että vaikka korkea palvelun käytön määrä viittaisi siihen, että käyttäjä hyötyy palvelusta, vaikuttavuutta ei yksistään sen perusteella voida todentaa (Haapaniemi ym. 2012, 20). Pollin mukaan kirjastovaikutusten arvioinnissa onkin usein käytetty korvaavia vertailutoimenpiteitä, jotta voitaisiin osoittaa ainakin varmat kirjastonkäytön aikaan saamat vaikutukset. Edellä luetellut haasteet ovat ongelmallisempia, kun tarkastellaan kirjaston vaikutuksia yleisellä tasolla. Yksittäisen palvelun vaikutuksia tarkasteltaessa ne eivät koidu samalla tavoin haasteiksi. (Katves 2017, 48–49.)

Haapaniemen ym. (2012) mukaan taas Kuitunen ja Hyytinen (2004) kertovat vaikuttavuuden arviointitutkimuksen haasteita olevan muun muassa arvioinnin tavoitteiden määrittely, arviointimenetelmien valinta, organisaation vaikutusmekanismien tunnistaminen sekä tavoitteiden ja vaikutusten suhteuttaminen toisiinsa. Lisäksi esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriön (2010) mukaan vaikutukset näkyvät usein vasta vuosien kuluessa. Useiden muiden tavoin Kuitunen ja Hyytinen (2004) jakavat vaikuttavuuden ja vaikutusten synnyn lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin lopputuloksiin. Rubinin (2006) mukaan taas tuotokset johtavat käyttäjän kokemiin lyhyen aikavälin hyötyihin eli väliaikaisiin vaikutuksiin, joista edetään pitkän aikavälin hyötyihin. (Haapaniemi ym. 2012, 21.)

Yhtenä ratkaisuna haasteisiin tulisi tutkimuksissa verrata palvelua tai toimintaa käyttävää ryhmää sellaiseen ryhmään, joka ei sellaista käytä. Näiden ryhmien vertailulla olisi mahdollista selvittää palvelun todellinen vaikutus. Tätä mieltä ovat useat tutkijaryhmät. Poll (2005) puolestaan toteaa, että uuden palvelun vaikutuksia käyttäjän kokemina olisi hyvä tutkia ennen ja jälkeen palvelun käytön, jotta käyttäytymiseen ja taitoihin liittyvät vaikutukset tulisivat esiin. (Haapaniemi ym. 2012, 21.)

Sitran Matti Astrichin Kannattaako vaikuttavuutta yrittää mitata? -artikkelin vastaus omaan kysymykseensä on, että vaikuttavuutta kannattaa yrittää mitata, vaikka tietäisimme, ettei lopputulos tule olemaan täydellinen. Ehkä lopulliseen tavoitteeseen ei koskaan päästä ja epävarmuutta jää. Mutta mittaaminen siinä määrin kuin se on käytännössä ja taloudellisesti järkevää, syventää kuitenkin ymmärrystä tutkitusta aiheesta ja sen syy-seuraussuhteista. Kokemuksen kertyessä seuraavalla kerralla mittaamisessa kin onnistutaan taas paremmin. (Astrich, 2014.)

3 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA

Sosiaalipedagogiikka tarkastelee ihmisen kasvua sosiaalisena ilmiönä, eli kiinnostuksen kohteena ovat prosessit, joiden kautta ihminen kasvaa yhteisöjen ja yhteiskunnan jäseneksi ja jäsenenä. Kasvun lisäksi huomion kohteena on kasvatusta, eli pedagoginen toiminta, jolla sosiaalista kasvua tuetaan ihmisen elämänkulun eri vaiheissa. Kasvu ja kasvatusta ymmärretään sosiaalipedagogiikassa laajasti. Ne ovat asioita, joita tapahtuu läpi elämän, kaikilla elämän osa-alueilla: arkipäivän kohtaamisista kasvatuksen formaaleihin instituutioihin. (Suomen sosiaalipedagoginen seura ry 2020.) Tätä kautta sosiaalipedagogiikka tarjoaakin hyvän teoriapohjan myös kirjastojen toiminnallisten ukuleleryhmien vaikuttavuuden käsittelylle ja kehittämiselle.

Dosentti Leena Kurki on tutkinut sosiaalipedagogiikan alaan kuuluvia kysymyksiä 1980-luvulta lähtien. Hän on perehtynyt erityisesti Espanjan ja Latinalaisen Amerikan sosiaalipedagogiikkaan ja sen merkittävään sovellusalueeseen, sosiokulttuuriseen innostamiseen, jonka pioneeri hän on Suomessa. (Suomen sosiaalipedagoginen seura ry 2020.) Kurjen mukaan kasvatusta yhdeksi tärkeimmistä tavoitteista ymmärretään se, että ihmisen tulee saavuttaa laajasti sosiaalisia valmiuksia ja taitoja toimiakseen yhteiskunnassa muiden kanssa. Sosiaalipedagogisessa ajattelussa nähdään, että saavuttaakseen taidot, joita tarvitaan sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen ympäristöön sopeutumisessa ja sen edelleen kehittämisessä, tulee ihmisen ensisijaisesti oppia kuulumaan ryhmään ja tuntemaan olevansa arvostettu ja ryhmänsä hyväksymä. Hänen tulee itse kyetä vaikuttamaan ryhmän kehittymiseen ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen, osallistua siihen sosiaalisesti. Näin kansalaisuuteen tukeminen, joka on myös yksi kirjaston tehtävistä, vaatii sosiaalipedagogiikan mukaan ennen kaikkea sosiaalisiin aktiviteetteihin osallistumisen kasvatuksellista tukemista. Se liittyy kiinteästi yksilön persoonallisen kasvun tukemiseen, joka on myös sosiaalisuuteen kasvun perusehto. (Kurki 2006, 119.)

Ella Laiho (2005) kuvaa artikkelissaan tanskalaisen sosiaalipedagogi Bent Madsenin (1995) kehittämää mallia, jota kutsutaan Madsenin kukaksi. Se jäsentää sosiaalipedagogisesti orientoituneen ammattilaisen osaamisalueita. Ensimmäisenä osaamisalueena on tuottava pätevyys. Se on ympäristön luovaa muokkaamista erilaisia työvälineitä ja menetelmiä käyttäen, sekä kykyä organisoida ja suunnitella. Seuraavana on ilmaisullinen pätevyys, herkkyyttä nähdä asiakkaan yksilöllisyys. Tällöin työntekijä kykenee asettumaan toisen ihmisen asemaan sekä sanallisen viestinnän että luovan toiminnan, kuten

musiikin avulla. Kommunikatiivinen pätevyys ilmenee kykynä toimia yhteistyössä ja solmia luottamuksellisia vuorovaikutussuhteita, sekä organisoida sosiaalista toimintaa. Jatkuva maailman- ja ihmiskuvan luominen ja tarkistaminen taas vaatii analyyttistä ja synteesiä luovaa reflektiivistä pätevyyttä. Viimeisenä osaamisalueena toimintapätevyys yhdistää kaikki edellä kuvatut pätevyysalueet. Yksittäiset pätevyysalueet eivät näyttäyty vain erilaisina tekniikoina ja menetelminä, vaan niistä muodostuu toiminnallinen kokonaisuus. (Ranne, Sankari, Rouhiainen-Valo & Ruusunen 2005, 46–47.) Kaarina Ranteen ja Tuula Rouhiainen-Valon (2005) mukaan Madsenin kukan toimintapätevyys näyttäytyy eri ihmisillä erilaisena riippuen ammattihenkilön persoonallisista vahvuuksista eli siitä, missä määrin eri pätevyysalueet ovat käytössä. Myös tilannekohtaisesti, erilaisten ammatillisten haasteiden edessä mainitut pätevyysalueet saavat erilaisia painotuksia. (Ranne ym. 2005, 34.) Yhdistävänä tekijänä voidaan pitää ammattihenkilön luovaa suhtautumista itseensä ja ympäristöönsä. Luova suhtautuminen tarkoittaa myös kykyä toteuttaa uudet ideat, jolloin syntyy uusia tuotteita, innovaatioita. (Ranne ym. 2005, 47.)

Sosiaalipedagogisen toimijan työ onkin monesti kuin toimintatutkimusta: työssä pyritään muuttamaan todellisuutta yhdessä niiden ihmisten kanssa, joiden parissa ja kanssa työtä tehdään. Tätä muutostyötä tehdään koko ajan ympäröivää todellisuutta havainnoiden ja reflektoiden, aikaansaatuja muutoksia arvioiden ja sen pohjalta uusia tavoitteita asettaen ja toimintatapoja kehittäen. (Suomen sosiaalipedagoginen seura ry 2020.) Kirjaston ukuleleryhmissä tämä voi näkyä soittotaidon kehittymisen lisäksi esimerkiksi lisääntyneenä yhteisöllisyyden ja solidaarisuuden tunteena.

Usein sosiaalipedagogiselle ajattelulle on luonteenomaista myös yhteiskunnallinen kriittisyys, eli integraation lisäksi tavoitteena on emansipaatio, vapautuminen elämää tukahduttavista, epätoivottavista käytännöistä ja rakenteista. Näin sosiaalipedagoginen toiminta pyrkii tukemaan paitsi paikan löytämistä yhteiskunnassa myös kriittisen ajattelun ja toiminnan valmiuksia. Tieteenä se yhdistää kasvatustieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen näkökulman. Se on myös toimintatiede, jossa teoria ja käytäntö ovat läheisessä suhteessa toisiinsa. Teoria on ajattelun väline, joka auttaa toteuttamaan ja kehittämään käytännön toimintaa, ja toiminnassa saadut kokemukset uudistavat ajattelua ja muokkaavat teoriaa. (Suomen sosiaalipedagoginen seura ry 2020.)

3.1. Yhteisöllisyys

...se oli kiva, ensinnäkin kun ensin soittoryhmässä harjoiteltiin niitä kappaleita, silloin aina rupeaa harjoittelemaan kunnolla kotonakin, kun tietää että on esiintymisen tiedossa. Että ne tuli parempaan kuntoon ne kappaleet ja yhteisöllisyys siinä kehittyi, että yhdessä valmisteltiin ja laitettiin kirjastoa kuntoon niitä festivaaleja varten. Ja sielläkin oli ilmoittauduttu sinne töihin festivaalin aikana. Itse en päässyt esiintymiseen, mutta pääsin kuuntelemaan muita ryhmiä ja työsuoritukseni tekemään, ja yritin seuraavana päivänä tulla vielä purkamaan, mutta täällä oli jo purettu kaikki. Mutta siinä tutustui muihinkin ukuleleryhmiin, taikka niiden jäseniin. Se oli sitä yhteisöllisyyttä. (Asiakas Sellon kirjaston ukuleleryhmästä)

Sosiaalipedagogiikassa ihminen nähdään ainutlaatuisena yksilöllisenä persoonana, mutta samalla myös yhteisönsä jäsenenä. Hän ei ole yksilö itsekkäässä individualistisessa mielessä, sillä hän ei kasva kokonaiseksi ilman vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Hänellä on silti oma ainutlaatuinen elämänsä. (Kurki 2006, 128.)

Sosiologia tarjoaa yhden tavan tarkastella yhteisöllisyyttä ja solidaarisuutta yhteisöjen muodostumisen kautta. Jari Aro (2011, 41) kuvaa artikkelissaan, kuinka sosiologian yksi uranuurtajista, Émile Durkheim, jäsensi traditionaalisen ja modernin yhteiskunnan välistä eroa mekaanisen ja orgaanisen solidaarisuuden käsitteiden avulla vuonna 1893 ilmestyneessä teoksessaan ”Sosiaalisesta työnjaosta”. Durkheim halusi tutkia, millaisten sosiaalisten siteiden varaan toimiva ja yhteiskunnan jäsenten kannalta tyydyttävä moderni yhteiskuntaelämä voisi rakentua. (Aro 2011, 42.) Solidaarisuudella Durkheim tarkoitti ihmisten moraalista yhteenkuuluvuutta, heidän kollektiivisesti jakamiaan normatiivisia käsityksiä arvoista, sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta, mikä syntyy, kun ihmiset kokevat jakavansa yhteisiä käsityksiä oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta, sallituista ja kielletyistä asioista. Nämä jaetut käsitykset sitovat ihmisiä yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen yhteyteen vahvemmin, kuin ne taloudelliset ja hyötyyn perustuvat intressit, joita heillä on keskenään markkinatoimijoina. Solidaarisuuden muutoksen syynä Durkheim näkee yhteiskunnallisen työnjaon monimutkaistumisen. (Aro 2011, 41.)

Tanja Lehdon pro-gradun (2017, 12) mukaan Durkheim määrittelee mekaanisen solidaarisuuden syntyvän maantieteellisesti muodostuneessa traditionaalissa pienyhteisössä, jossa perinteet, uskomukset ja tavat luovat yhteisöllisyyden perustan. Mekaanisen solidaarisuuden vaiheessa yhteiskunnassa samanlaisia sosiaalisia asemia ja työtehtäviä jakavia henkilöitä sitoo yhteen ”samanlaisuuden sympatia” (Aro 2011, 41). Kaupungistumisen ja modernisaation myötä muuttuva työnjako edellyttää yksilöä tulemaan tietoiseksi omista taidoistaan suhteessa muihin (Lehto 2017, 12). Työnjaon monimutkaistuessa myös työtehtävät ja sosiaaliset asemat eriytyvät ja erikoistuvat, jolloin

solidaarisuus muuttuu luonteeltaan orgaaniseksi. Orgaanisen solidaarisuuden tilassa yhteiskunnan jäsenille muodostuu keskinäinen ymmärrys siitä, että he kaikki tarvitsevat toisiaan vastavuoroisesti ja tästä seuraa yhteisvastuullisuutta. (Aro 2011, 41.) Modernissa kaupungissa yksilöt ovat edelleen riippuvaisia toisistaan, mutta vapaus perinteisistä yhteisöistä ja niiden traditioista luo tilan, jossa on mahdollista muodostaa uudenlaisia yhteisöjä. Sopimukselliset suhteet ovat korvanneet sukulaisuuteen perustuvia. Yhteiskunta myös turvaa yksilön oikeudet yhteisön mielivaltaa vastaan, näin mahdollistaen yksilölle suuremman valinnanvapauden. (Lehto 2017, 12–13.)

Traditionaalisessa yhteiskunnassa yhteisölliset suhteet toteuttivat yhtä aikaa useita funktioita. Modernissa yhteiskunnassa puolestaan pitkälle eriytyneen työnjaon olosuhteissa yhteiskunnallinen yhteys muodostuu toisistaan erillisten toimintajärjestelmien piirissä. Sosiologian klassikoille keskeisiä eriytyneitä yhteiskunnallisten suhteiden piirejä olivat markkinasuhteet sekä kansalaisten suhde valtioon. Niissä toimijoiden keskinäiset suhteet ovat ”asiallistuneita” eli henkilökohtaisista suhteista irtaantuneita sopimussuhteita ja niissä toimitaan yleispäteviä sääntöjä noudattamalla. (Aro 2011, 48.)

Nykyisin entistä suurempi osa ihmisten tarvitsemaa sosiaalista turvaa organisoidaan yhteiskunnallisten suhteiden kautta, markkinaperustaisten tai julkisten sekä erilaisten kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden järjestäminä palveluina. Esimerkiksi terveydenhoito, sosiaalihuolto, kasvatusta ja koulutusjärjestelmät suorittavat suuren osan niistä hoi-vaan ja turvaan liittyvistä tehtävistä, jotka traditionaalisessa yhteiskunnassa suku ja lähiyhteisö pitkälti hoitivat. Kun hoi-vaan ja turvan järjestäminen on muodostunut ammatilliseksi toiminnaksi, myös niiden piirissä toimivien ammattihenkilöiden ja asiakkaiden vä-liset suhteet ovat muodostuneet luonteeltaan ammatillisiksi ja asiallisiksi yhteiskunnalli-siksi sopimussuhteiksi. (Aro 2011, 49.)

Traditionaalisten yhteisöjen raskaus ja yhdenmukaisuus perustui niiden kokonaisvaltai-suuteen ja säätyjäisyyteen. Vielä pitkään teollisessa yhteiskunnassakin henkilön luokka-asema ja sosiaalinen status määritteli varsin tiukasti sen, millaisten yhteisöjen jäsen hän oli. Porvaristolla oli omat urheiluseuransa, työväestöllä omansa. Nykyisessä postmodernissa yhteiskunnassa yhteisöjäsenyys on aikaisempaa vapaammin valitta-vissa. Samalla yhteisöllisyydestä on tullut kevyempää ja vähemmän yksilöä sitovaa. Näi-den yhteisöjen jäsenyys perustuu usein vain yhteiseen kiinnostuksen kohteeseen, esi-merkiksi harrastukseen, eivätkä yhteisön jäsenet ole sen lisäksi muuten keskenään te-kemisissä. Olennainen piirre näissä on edelleen se, että niihin liitytään ja niistä erotaan

yksilöinä, ei perheen, työyhteisön tai muun organisaation edustajana tai kautta. (Aro 2011, 53.)

Zygmunt Bauman (2001) on skeptisempi perinteisen yhteisöllisyyden mahdollisuuksiin postmodernissa yhteiskunnassa. Hän näkee ihmisen kaipuun yhteisöön ja sen lämpöön jonain sellaisena, jota ei koskaan ole edes ollut, eikä sitä myöskään ole mahdollista saavuttaa. Hänen mukaansa olisi aiheellista hylätä tällainen nostalgisoiva yhteisökäsitys, sillä sellaista haaveiden yhteisöä, jossa yksilö voisi kokea kestäväää turvallisuudentunnetta ja lämpöä ei ole todellisuudessa olemassa. Kyynisestä yhteisönäkemyksestään huolimatta Bauman toteaa, että nykymaailmassa olemme kaikki riippuvaisia toisistamme, eikä kukaan voi muokata yksin omaa kohtaloaan ja mikäli haluamme saavuttaa jonkunlaisen aikaamme soveltuvan yhteisöllisyyden, on sen perustuttava yksilöiden autonomialle. Baumanin mukaan yhteisön on muodostuttava jakamisen ja välittämisen perustalle, sekä kannettava huolta ja vastuuta ihmisten tasa-arvoisesta oikeudesta olla ihmisiä ja heidän tasa-arvoisista mahdollisuuksistaan harjoittaa tuota oikeutta. (Lehto 2017, 15.)

Michel Maffesolin mukaan (1995) rationaalisuuteen perustuva mekaaninen solidaarisuus on menettänyt ajankohtaisuutensa, mikä on luonut tilaa vaihtoehtoisille yhteisöllisyyden muodoille. Sosiaalinen elämä ei enää hahmotu elämän antamien olosuhteiden, vaan jaetun tunteen ja yhteisen intohimon kautta. Postmodernissa yhteisöllisyydessä on hänen mukaansa kyse maalliseen hedonismiin kytkeytyvistä arvoista. Muut ihmiset ovat niitä, joita kosketamme emotionaalisesti ja joiden kanssa teemme jotakin meitä koskettavaa. Luova, vailla tarkoitushakuisuutta toteutuva yhdessä tekeminen suosii Maffesolin mukaan yhteisöllisyyden tunnetta, samoin kuin kollektiivisten tunteiden kokeminen. (Lehto 2017, 17–18.)

Tutkijaryhmä Weinstein, Launay, Pearce, Dunbar ja Stewart (2016, 158) toteavat artikkelissaan, että musiikin muodoista erityisesti ryhmässä laulaminen, niin pienissä kuin suurissa ryhmissä, voi lisätä myönteisiä tunnekokemuksia ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunnetta, sekä nostaa laulajan kipukynnystä. Ryhmässä laulamisella on havaittu myös muihin yhteisöllisiin ryhmäaktiviteetteihin verrattuna tehokkaampi jäänmurtajaefekti, jolloin ryhmänjäsenet kokevat nopeasti voimakasta ryhmäkoheesiota, kuten Hanna Maria Leinonen pro gradu tutkielmassaan musiikkityöpajojen käytöstä syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä kertoo. Hänen mukaansa toinen tutkijaryhmä Dunbar, Kaskatis, MacDonald ja Barra (2012) toteaa saman yhteisöllisyysvaikutuksen löytyvän myös rummuttamisen ja tanssimisen osalta, mutta ei passiivisesta musiikin kuuntelusta.

Tämä musiikin yhteenkuuluvuuden tunnetta lisäävä efekti on liitetty aktiivisen yhdessä musiikin tuottamisen aiheuttamaan endorfiinintuotantoon elimistössä ja laajemmin soittamisen mahdolliseen evolutiiviseen tarkoitukseen yhteisöllisyyden luojana pienissä yhteisöissä. Lisääntyneen endorfiinintuotannon ja yhteisöllisen musiikin välinen yhteys ei sinällään ole yllättävä – endorfiinia vapautuu myös useissa muissa synkronoiduissa fyysisissä aktiviteeteissa. (Leinonen 2016, 8.)

Tutkijat Choi, Lee ja Lee (2010) ovat todenneet minäpystyvyyden kohoavan soittotaitojen kohetessa. Samansuuntaisia tuloksia ovat saaneet myös Whaley, Sloboda ja Gabrielson (2012), jotka Leinosen mukaan toteavat etenkin onnistumisen hetkistä ja esiintymistilanteista saatavien huippukokemusten voimistavan pystyvyyden tunnetta entisestään. Huippukokemukset myötävaikuttavat niin musiikkiharrastuksen jatkuvuuteen kuin henkilökohtaisiin muutostilanteisiin, eikä niiden saavuttaminen vaadi aiempaa musiikillista osaamista tai asiantuntijuutta.

Myös vuorovaikutustaidot kehittyvät yhdessä soittaessa (Hallam & MacDonald, 2012). Esimerkiksi orkesterissa on muita kanssasoitajia kuunneltava intensiivisesti ja soittovuoroja vaihdettava onnistuneesti. (Leinonen 2016, 9.)

3.2. Sosiaalinen pääoma

...se jotenkin kuului siihen, että ihmiset saa soittaa sellaista musiikkia mikä heille on tärkeää. Jos on joku voimabiisi ja jonkun voimabiisi soitetaan siellä, niin sehän on aika iso juttu, ei pelkästään sille ihmiselle, vaan myös sille koko ryhmälle. Että nyt me soitettiin sun voimabiisi yhdessä ja siitä tuli semmoinen yhteinen kokemus. Tietyllä tavalla ne voi olla jopa suurempia, tärkeämpiä kokemuksia sen yhteisön kannalta... (Sellon kirjastopedagogi Sakari Heikka)

Yleisimmin sosiaalinen pääoma käsitteellä tarkoitetaan niitä verkostoja, instituutioita ja normeja, jotka muokkaavat ja säätelevät yhteiskunnan sosiaalisia suhteita. Olemukseltaan sosiaalinen pääoma on ennen kaikkea yhteistyötä helpottavaa verkostoitumista, joka auttaa yhteisöjä vahvistamaan identiteettiään ja suuntaamaan kohti yhteisiä päämääriä. Käsitteen syntyminen tärkein perusta on kuitenkin siinä, että sosiaalisen kiinteyden ja tasapainon on ymmärretty olevan elintärkeitä myös taloudelliselle menestykselle. (Kurki 2006, 121.)

Tilastokeskuksen tekemässä kartoituksessa Laura Iisakka (2004) toteaa sosiaalisen pääoman tarkan määrittelyn vaihtelevan määrittelijän mukaan. Usein viitataan kolmikkoon: Pierre Bourdieu, James Coleman ja Robert Putnam. Putnamin määritelmää

käytetään useimmiten ja sitä pidetään yhtenä tiiviimmistä sosiaalisen pääoman määrittelyistä. Eroista huolimatta monia yhteneväisyyksiä kuitenkin löytyy. Yleensä sosiaalinen pääoma ymmärretään sosiaaliseksi voimavaraksi, joka muodostuu ihmisten välisten formaalien ja informaalien suhteiden vaikutuksesta. (Iisakka 2004.)

Putnam (2000) käsittelee sosiaalista pääomaa yhteisön ominaisuutena. Keskeistä Putnamin määrittelemälle sosiaalisen pääoman käsitteelle ovat kansalaishyveet ja instituutioihin sitoutuva sosiaalinen pääoma. Yksilö, jolla on vähän sosiaalista pääomaa, hyötyy eläessään yhteisössä tai maassa, jolla on paljon sosiaalista pääomaa. Tutkimuksessaan hän osoitti, että kansalaisyhteiskunnan aktiivisuus ja asukkaiden kiinnostus yhteisiin asioihin vaikuttaa myös paikallishallinnon toimintakykyyn. Putnam jakaa sosiaalisen pääoman kahteen ulottuvuuteen; "yhdistävään" ja "sitovaan". Yhdistävä ulottuvuus merkitsee yksilöiden välisiä sosiaalisia siteitä ja verkostoja, jotka voivat muodostua myös täysin vieraiden ihmisten kesken, kuten työhaastattelussa, ja sitova ulottuvuus ryhmäidentiteettiä, esimerkiksi sukulaisten, ystävien tai naapuruston kesken. Yhdistävästä ulottuvuudesta voidaan vielä erottaa "linkittävä" ulottuvuus, joka kuvaa molemminpuolista luottamusta auktoriteetin tai viranomaisen, ja asiakkaan välillä, kuten kirjastonhoitajan ja asiakkaan. (Vårheim 2017.)

Iisakan (2004) mukaan eräs tapa hahmottaa sosiaalisen pääoman luonnetta ja siihen usein yhdistettyjä piirteitä on käyttää Petri Ruuskasen (2001) tekemää sosiaalisen pääoman jaottelua. Hän jakaa sosiaalisen pääoman lähteisiin, tuotoksiin ja mekanismeihin. Sosiaalisen pääoman lähteitä ovat esimerkiksi sosiaaliset verkostot, normit, vuorovaikutus ja ryhmäidentiteetti. Sosiaalista pääomaa välittäviä mekanismeja ovat luottamus ja kommunikaatio. Tuotoksia ovat muun muassa kanssakäymisen helpottuminen ja valvonnan vähenemisen tarve. (Iisakka 2004.)

Epämuodollinen kanssakäyminen erilaisten sosiaalisten ryhmien ja yksilöitten välillä lisää yleistä luottamusta ja vähentää ennakkoluuloja, mikä taas lisää sosiaalisen pääoman muodostumista. Luotettaviksi koetut julkiset laitokset, jotka kohtelevat ja palvelevat kaikkia kansalaisia samalla tavoin, saavat aikaan luottamusta yhteisöjen sisällä ja niiden välillä. Tämä lisää luottamusta näihin instituutioihin, mikä taas johtaa yleisen luottamuksen kasvuun. (Vårheim 2017.)

Useat tutkimukset osoittavat yleisillä kirjastoilla olevan potentiaalia edistää sosiaalisen pääoman sekä yleisen luottamuksen muodostumista, niin institutionaalisesti kuin yhteiskunnallisesti. Kirjastoja pidetään luotetuimpina julkisina instituutioina ja

palveluntarjoajina, sekä erittäin turvallisina paikkoina, joita jokainen on oikeutettu käyttämään. Tarjoamansa ”kolmannen tilan” kautta, jossa erilaiset yhteisön sosiaaliryhmät voivat vapaasti viettää aikaa, kirjasto lisää yleistä luottamusta näiden sosiaaliryhmien välillä.

Tutkimuksissa voidaan todeta kuitenkin ristiriitaisia tuloksia kirjaston käytön ja yleisen luottamuksen korrelaatiosta. Eniten vaikutusta luottamuksen lisääntymiseen on huomattu ryhmissä, joilla lähtökohtaisesti on heikompi luottamus yhteiskuntaan aiempien kokemusten kautta, kuten maahanmuuttajilla. (Vårheim 2017.)

3.3. Osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus

...mielestäni yksi asia joka vaikutti voimakkaasti on uusi kirjastolaki, joka astui voimaan pari vuotta sitten, eli se on ihan kirjaston tehtävien joukossa määritelty, että kirjaston pitäisi tukea demokratiaa ja aktiivista kansalaisuutta ja elinikäistä oppimista. Luulen että meidän musiikkiryhmissä se toteutuu. (Kirjastoneuvoja, Selon kirjasto, Éva Kelemen)

Uuden kirjastolain toisessa pykälässä mainitaan yleisten kirjastojen tavoitteeksi edistää elinikäistä oppimista, aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa, sekä väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin. Tavoitteen toteuttamisessa yhtenä lähtökohtana on yhteisöllisyys. (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016, 2017.) Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemassa Yleisten kirjastojen laatusuosituksessa on myös maininta, että laadukkaita kirjastopalveluja tarjoavassa kunnassa kirjastojen mahdollisuudet ”elinikäisen oppimisen mahdollistajana ja syrjäytymisen ehkäisijänä tiedostetaan ja käytetään hyväksi”. Samoin hyvässä kirjastossa tulee palvelujen kehittämiseen osallistumisen olla tehty kuntalaisille ja kirjaston asiakkaille helpoksi. Siihen kuuluu innostaa ja kehittää palautejärjestelmiä. (OKM 2010, 35–36.)

Myös Espoon kaupunginkirjaston vuoden 2019–2023 vision ja toimintakulttuurin mukaan, kirjaston yhtenä yhteiskunnallisena tehtävänä on osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden mahdollistaminen. Tähän Espoo pyrkii tekemällä kirjastoistaan fyysisesti ja sosiaalisesti saavutettavia ja kutsuvia kaikille, tarjoamalla digi- ja asiointitukea sitä tarvitseville, sekä edistämällä kuntalaisten mahdollisuuksia toimia yhteiseksi hyväksi ja otta-
maan vastuuta yhteisistä asioista. (Kirjaston visio ja toimintakulttuuri 2019.)

Vahvat kirjastot voivat auttaa rakentamaan vahvoja yhteisöjä ja yhteiskuntia tarjoamalla kansalaisille tasa-arvoiset mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen, tutkimiseen ja innovointiin, kulttuuriin sekä luovuuden toteuttamiseen, kuten Sini Katveksen (2017) mukaan

Sipilä (2015) toteaa. Avainsanoina tässä ovat osallistuminen ja osallistaminen. Kirjastojen ei tule tarjota vain palveluitaan, vaan ottaa asiakkaat mukaan palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen, sekä tukea asiakkaitaan aktiivisesti osallistumaan yhteisöjensä elämään. (Katves 2017, 18.)

Osallistumista on monesti pidetty osallisuuden itsestään selvänä lähikäsitteenä, ja käsitteet ovat osittain menneet jopa päällekkäin. Katveen mukaan Hämäläinen (2008) määrittelee osallistumisen olevan toiminnallista osallisuutta, kun taas Nivala ja Ryyänen (2013) painottavat, että osallistuminen ei tarkoita vain kansalaistoimintaa tai muuta suurta ja näkyvää toimimista, vaan se voi olla pienimuotoista yhdessä tekemistä omissa yhteisöissä. Heidän mukaansa ihanteellisessa tapauksessa osallistumisesta muodostuu positiivinen kehä, jossa osallistuminen vahvistaa yhteisöön kuulumisen tunnetta ja se taas innostaa osallistumaan entistä enemmän. (Katves 2017, 10.)

Kiilakosken (2007) mukaan aktiivisen kansalaisuuden käsite esiintyy usein osallisuus -käsitteen rinnalla ja sitä on toisinaan myös käytetty osallisuuden korvaavana terminä. Aktiivinen kansalaisuus on yhteisöllistä ja vuorovaikutteista toimintaa erilaisissa verkostoissa, halua toimia itsensä ja oman ympäristönsä parhaaksi. Aktiivisuus opitaan arkipäivän toiminnassa ja myönteisiä vaikuttamisen kokemuksia voi syntyä monenlaisissa tilanteissa. Osallisuuden edistäminen edellyttää sellaisten mahdollisuuksien, tilanteiden ja rakenteiden luomista, joihin ihmiset voivat ja haluavat osallistua. (Katves 2017, 10–11.)

Osallisuuteen liittyy ennen kaikkea kokemus omista mahdollisuuksista yhteiskunnan ja yhteisön jäsenenä. Se ei ole ensisijaisesti aktiivista toimimista, vaan sen mahdollisuutta. Katveen mukaan esimerkiksi Gretschel (2002) pitää osallisuutta ennen kaikkea tunteena. Se on kokemus omasta pätevyydestä toimijana ja oman roolin merkittävydestä. Gretschelin määritelmä pitää sisällään subjektiuden sekä voimaantumisen tunteen.

Siitonen (1999) määrittelee voimaantumisen sisäisenä voimantunteena, joka on omia voimavaroja ja vastuullista luovuutta vapauttavaa tunnetta. ”Sisäisen voimantunteen saavuttaneista heijastuu myönteisyys ja positiivinen lataus, joka on yhteydessä hyväksyvään luottamukselliseen ilmapiiriin ja arvostuksen kokemiseen. Sisäisen voimantunteen saavuttaneella ihmisellä on halu yrittää parhaansa ja ottaa vastuu myös yhteisön toisten jäsenten hyvinvoinnista, käyttämällä rohkeasti ja luottavaisesti toimintavapauttansa.”

Sassin (2002) mukaan jotta ihminen voi kokea olevansa osallinen, edellyttää se kokemusta kuulumisesta yhteiskuntaan ja yhteisöön, sekä mahdollisuutta kokea olevansa

sen tarpeellinen ja arvokas jäsen, olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, jakaa kokemuksia, sekä tuntee yhteenkuuluvuutta yhteisön muihin jäseniin. (Katves 2017, 12.)

Kiilakosken (2007) mukaan osallisuuden kehittäminen voi kasvattaa yksilön itsetuntoa ja luoda voimaantumisen tunnetta. Aidosti osallistava toiminta ja osallistavat rakenteet ovat näin edesauttamassa aktiivista kansalaisuutta, ja ne tuottavat ympäristöstään kiinnostuneita ja toimintavalmiita kansalaisia, jotka kykenevät toimimaan ja osallistumaan omien yhteisöjensä aktiivisina jäseninä. (Katves 2017, 13–14.)

Jotta ihmiset voisivat kokea olevansa yhteiskunnan täysvaltaisia jäseniä, edellyttää se Hämäläisen (2008) mukaan yksilöiden toimintamahdollisuuksien ja itsetietoisien toimintakyvyn kehittämistä. Eli kansalaisten osallisuuspotentiaalin sekä yhteiskunnan osallistamispotentiaalin vahvistamista. Kansalaisten osallisuuspotentiaalin kehittämiseen tarvitaan pedagogista strategiaa, ihmisten kautta tapahtuvaa vaikuttamista. Kirjastolla on mahdollisuus yhteiskunnallisena instituutiona olla edesauttamassa ihmisten osallisuutta. (Katves 2017, 14.)

3.4. Sosiokulttuurinen innostaminen

...me on nyt Espoossa yritetty sitä ratkaista näiden toiminnallisten työpajojen kautta. Näissä tärkeintä on se, että saadaan asiakkaat itse osallistumaan ja se asiakkaan aktiivinen rooli, ei niinkään se musiikin oppiminen vaan se yhdessä oleminen ja tekeminen. (Ison Omenan kirjaston esimies Heikki Koskinen)

Animation socioculturelle (sosiokulttuurinen innostaminen) syntyi Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen rakentamaan yhteiskuntaa uudelleen demokraattiseksi vapauden, veljeyden ja tasa-arvon yhteiskunnaksi. Varsinaisena sosiaalisen kasvatuksen ammattina sosiokulttuurinen innostaminen syntyi 60-luvulla vapaaehtoistyön pohjalta. Suomessa ensimmäinen oppikirja aiheesta ilmestyi vuonna 2000 (Kurki). Innostaminen on arkipäivän sosiaalisen toiminnan, tiedostamisen ja laadullisen muutoksen väline, jonka tavoitteena on luoda solidaarisuuden arvot tiedostava yhteiskunta. Erityinen huomio kiinnitetään ihmisen, persoonan, kokonaiskehitykseen. Innostaminen on siten pedagoginen liike, jonka tavoite on saada ihmiset osallistumaan oman elämänsä ja yhteisöjensä elämän aktiiviseen ja tiedostavaan rakentamiseen. Nähdään että ihmiset ovat autonomisia eli vapaita ja kykeneviä ottamaan itse vastuun toimistaan. Toiminnan luonteen tulee olla aina avointa ja vapaaehtoista. Kunnioitetaan jokaisen osallistujan kulttuurista

autonomiaa ja hyväksytään kulttuurinen moniarvoisuus, niin ideologinen, uskonnollinen kuin poliittinenkin. (Kurki 2006, 151–152.)

Ammatillinen työntekijä eli innostaja, on lähinnä tuki, koordinoija, motivoija ja herkistäjä. Tehtävä on tärkeä, koska aitoa osallistumista ei synny ilman herkistymistä ja motivoitumista. Herätellään tiettyjä intressejä, eli saadaan ihmisten huomio kiinnittymään johonkin sellaiseen toimintaan, jonka he kokevat oman elämänsä kannalta arvokkaaksi ja merkitykselliseksi. Työntekijöiden ja ihmisten, joiden parissa he työtään tekevät, suhde perustuu autenttiseen, tasavertaiseen minä-sinä-dialogiin, jossa jokaisen ihmisen persoonallista arvokkuutta ja autonomiaa kunnioitetaan. Työntekijä on myös valmis väistymään silloin, kun ihmisten omat voimavarat ovat lähteneet liikkeelle. (Kurki 2006, 153.)

Kurjen mukaan innostamisen rakenteissa on aina mukana kolme ulottuvuutta: pedagoginen, sosiaalinen ja kulttuurinen. Kulttuurisen toiminnan tavoitteena on erityisesti ihmisen luovuuden ja yleensä monipuolisen ilmaisun kehittyminen. Sosiaalinen ulottuvuus puolestaan keskittyy ryhmään ja yhteisöön. Avainasemassa ovat toisaalta ihmisten oma osallistuminen ja sen avulla integroituminen yhteisöön ja yhteiskuntaan, ja toisaalta pyrkimys niiden transformaatioon, laadulliseen muutokseen. (2006, 154.) Laadullisen muutoksen päämääränä on muutos kohti solidaarista mielenlaatua ja asenteita, sekä kohti koordinoituja, tasavertaisia ja vähemmän byrokratisoituneita, keskitettyjä ja hierarkkisia tilanteita. Käytännössä tilanteita ja asenteita pyritään muuttamaan passiivisista aktiivisiksi, yksilökeskeisistä osallistuviksi, eristäytyneistä solidaarisiksi, konformistis-vastanottavista luoviksi, aloitteellisiksi ja innovatiivisiksi. Autoritaarinen ja yksisuuntainen metodologia muutetaan osallistuvaksi ja tieteidenväliseksi. (Kurki 2000, 24.) Kasvatuksellisen toiminnan avulla tavoitellaan ihmisen persoonallista kehittymistä, asenteiden muutosta, kriittisen ajattelun kehittymistä, oman vastuun tiedostamista, herkistymistä ja motivaation heräämistä. (Kurki 2006, 154–155.)

Innostaa voidaan monella tavalla ja menetelmät haetaan eri tieteiden piiristä. Oleellista kuitenkin on, että innostamisen toiminta perustuu aina osallistavaan pedagogiikkaan. Kaikki sellaiset keinot ovat sopivia, joiden avulla ihmiset saadaan vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Tärkeimmät toimintamuodot ovat erilaiset kasvatukselliset, kulttuuriset ja taiteellisen ilmaisun aktiviteetit, sekä sosiaalinen ja vapaa-ajan virkistysellinen toiminta. Innostaminen eroaa oleellisissa kohdin perinteisemmästä yhteisötyöstä, siinä pyritään dialogisesti kohtaamaan yksittäisen ihmisen, persoonan, kokemus. Työssä tuetaan tasavahvasti, rinnakkain sekä yksilön persoonan vahvistamista että yhteisön kehittämistä dialogin ja osallistumisen avulla. Ihmiset itse ovat yhteisötyön ensisijaisia

määrittäjiä ja tekijöitä suunnittelusta aina työn arviointiin saakka. Yhteisötyö on aina samalla aitoon kansalaisuuteen kasvamisen tukemista. (Kurki 2006, 155–156.)

Kurjen mukaan kaikilla sosiokulttuuriseen innostamiseen liittyvillä toiminnoilla on tavoitteena edistää ihmisten liittymistä yhteen, tekemällä ja kokemalla yhteisöllistä dialogia ja oppimista. Innostaminen on aina myös suunniteltua ja päämäärätietoista toimintaa, ei koskaan pelkkää puuhastelua. Sillä pyritään sosiaalisen liikkeen aikaansaamiseen ja sosiaalisen muutoksen luomiseen ja vahvistamiseen. Innostamisen avulla murretaan elitistinen näkemys kulttuurista harvojen yksinoikeutena. Samalla tunnustetaan jokaisen ihmisen kyvyt toimia oman elämänlaatunsa luojana ja aktiivisena osallistujana yhteisönsä kehitykseen. Innostaminen luo ja vahvistaa sekä itsenäisten sosiaalisten ryhmien että toimivien ryhmäprosessien syntymistä. Se koostuu sellaisista sosiaalisista käytännöistä, jotka saavat aikaan aloitteellisuutta, osallistumista sekä toiminnan ja sen merkityksen pohdinnan vuorovaikutusta. Kyse on ihmisten omasta vapaaehtoisesta osallistumisesta kaikkiin toiminnan vaiheisiin, ja sen keskiössä on jokaisen ihmisen kokemuksen kohtaaminen ja samalla yhteisöllinen liikkeelle lähteminen. (Kurki 2006, 157–158.)

Sosiaalinen kirjasto

Sosiokulttuuriseen innostamiseen ja osallisuuteen voidaan liittää myös sosiaalisen kirjaston käsite ja tavoitteet. Ukuleleryhmät toiminnallisina musiikkipalveluina vastaavat myös sosiaalisen kirjaston näkemystä kirjastotyön toimintamuodoista. Laura Hokkasen (2015) mukaan sosiaalinen kirjasto voidaan käsittää sekä työmuotona että konkreettisenä tilana. Kirjastoa halutaan kehittää sosiaalisesti tilaksi ja toiminnallisten menetelmien toteuttajaksi. Tilana sosiaalinen kirjasto on olohuonemainen ja kodinomainen, sekä yhteisöllisyyttä, sosiaalisuutta ja kohtaamista korostava. Se on aito matalankynnyksen tila ja yhteisönsä kohtaamispaikka. Työmuotona se voidaan nähdä siten, että kirjastopalveluja viedään kirjaston ulkopuolelle esimerkiksi pop up -kirjastopisteinä tai liikkuvina lainapalveluina. Usein sosiaalinen kirjasto merkitsee myös yhteistyöskentelyä kirjaston ja muiden ammattiryhmien välillä. Sosiaalisen kirjaston voidaan luonnehtia olevan ikään kuin eräänlaista kirjastopedagogiikkaa, kirjaston roolin uudelleen pohtimista sekä ajoittain jopa kirjaston käyttötarpeiden laajentamista. Käsite kattaa sisäänsä menetelmiä, joiden avulla kaiken ikäisiä kuntalaisia pyritään innostamaan, viihtymään ja rakentamaan tiiviimpää yhteisöä kirjaston avulla tai kirjastossa. Sosiaalisessa kirjastossa kirjasto laajenee kirjastoalan ammattilaisten lisäksi koskemaan myös muita ammattiryhmiä, esimerkiksi kulttuurintuottajia, nuorisotyöntekijöitä, sosiaalialan ammattilaisia ja käsityöläisiä. (Hokkanen 2015, 11–14.)

Myös Marianne Hacklin (2017) käsittelee pro-gradu tutkielmassaan kirjaston yhteiskunnallista roolia ja sosiaalisen kirjaston käsitettä. Vaikka sosiaalisesta kirjastosta on alettu puhua vasta 2000-luvulla, sen sisältämät tavoitteet ja toimintamallit ovat kuitenkin paljon vanhempia. Esimerkiksi paikallisyhteisön vahvistaminen, kirjaston käyttäjien tarpeiden huomioiminen, kirjaston saavutettavuus ja kirjastopalveluiden tuominen kaikkien ulottuville, demokratian tukeminen ja valistuneen kansalaisuuden tuottaminen ovat olleet läsnä yleisten kirjastojen ideologiassa jo alusta asti (57–58.) Keskeisenä piirteenä sosiaalisessa kirjastossa on kirjaston toimintojen laajeneminen kulttuurin ja tiedon lisäksi sosiaaliseen. Kirjaston yhteiskunnalliseen rooliin sisältyy yhteisön kulttuurisen ja tiedollisen uusintamisen ja hoivan lisäksi myös sen sosiaalinen ulottuvuus. (Hacklin 2017, 63–64.)

Tutkielmassaan Hacklin kertoo Jyrkisen (2013) kuvaavan sosiaalisen kirjastotyön tavoitteiksi asiakasryhmien tavoittamisen, aktivoimisen ja kannustamisen kirjaston käyttäjiksi. Kirjastotyössä tulisi ottaa asiakkaat osaksi sen kehittämistä, sekä kuunnella asiakkaiden ajatuksia ja ideoita. Hacklinin mukaan taas Idström (2016) esittää kirjastojen hyötyvaikutuksia käsitelleistä tutkimuksista kertovassa artikkelissaan, että kirjastojen merkitys tilana tulee kasvamaan. Kirjastolla voi olla merkitystä esimerkiksi maahanmuuttajien sosiaalisen osallisuuden kokemuksen kannalta tai kirjasto tarjoaa vaihtoehdon kotona olemiseen työttömille ja eläkeläisille. Kirjaston rooliin voi siis kuulua ”olohuoneena” toimiminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Niin sanottu Tanskan kirjastomalli perustuu neljään teemaan, joita ovat kokemukset, voimaannuttaminen, osallistaminen ja innovaatiot. Siinä korostuu kirjasto tilana ja keskeisenä alueen yhteisöllisyyttä ja identiteettiä tukevana paikkana. (2017, 59–60.)

3.5. Espoon kaupunginkirjaston työote sosiaalipedagogisesta näkökulmasta

Espoon musiikkipalveluiden kehittämisestä vastaa palvelutorin lasten- ja nuortenosastojen lähiesimiehenä työskentelevä Heikki Koskinen. Hän toteaa 6.5.2019 Palvelutorilla tehdyssä haastattelussa, että

...etsitään uutta suuntaa musiikkikirjastopalveluille ja sitä on etsitty aika monta vuotta. Itse näen sen sellaisena positiivisena haasteena mihin olisi mukava lähteä. Meillä ei ole minkäänlaisia ennakkovaatimuksia tai odotuksia. Cd-levyn lainaamisen laskemisen myötä tämä musiikkikirjastotoiminta on ollut jonkinlaisessa kuopassa, ehkä jo melkein kymmenen vuotta. Sitä ei oikein mikään kirjasto ole onnistunut ratkaisemaan onnistuneesti, että mitä musiikkikirjastotoiminta voi olla ilman cd-levyä. Ja me on nyt Espoossa yritetty sitä ratkaista näiden toiminnallisten työpajojen kautta. Näissä tärkeintä on se, että saadaan asiakkaat itse osallistumaan ja se asiakkaan aktiivinen rooli, ei niinkään se musiikin oppiminen vaan se yhdessä

Koskinen määrittelee haastattelussa Espoon pedagogisen työtteen, jonka ohjaavan periaatteen mukaisesti ukuleleryhmiä Espoossa järjestetään. Samaa periaatetta toteutetaan myös muissa Espoon palvelukonsepteissa.

Musiikkipedagogi Sakari Heikka ja kirjastoneuvoja Éva Kelemen avasivat omissa haastatteluissaan pedagogisen työtteen käytäntöä toiminnallisissa ukuleleryhmissä näin:

Kelemen pedagogisesta työtteenä asiakkaan näkökulmasta:

Riittää että tulet omana itsenäsi ja avoimella mielellä mukaan, eikä tarvitse olla sävelkorvaa, ei tarvitse osata lukea nuotteja, eikä olla rytmitajua. Riittää kun tulet avoimella mielellä ja teet parhaasi sen yhteisen soundin eteen. Se millainen siitä tulee, ei sillä ole niin väliä. Mikäli olet mukana ja sinulla on hauskaa ja meillä on hauskaa sinun kanssa, se riittää.

Silloin panostettiin ensisijaisesti soitinhankintaan, koska ne ovat todella tärkeä osa konseptia ja matalaa kynnystä. Että joku viihtyy meidän ryhmässämme, ei voi olla kiinni rahasta, eli taloudellisesta tilanteesta. Sen takia on tärkeää, että kirjasto voisi tarjota sekä kotiin lainattavia soittimia, että soittimia, jotka ovat vain sen tunnin ajan kirjaston käytössä.

Heikka pedagogisesta työtteenä:

...esimieheni Heikki, joka näki CV:ni ja näki että olen muusikko, ammattimuusikokotauksainen, ehdotti heti, että olisinko kiinnostunut alkamaan vetämään näitä musiikkiryhmiä. Luulen, että Heikillä oli jo jonkun aikaa ollut sellainen ajatus, että haluaisi ainakin kokeilla, mutta ei ollut ollut vielä sellaista tyyppiä, joka olisi voinut sitä tehdä.

Muusikontaustassani olen tehnyt sovituksia aika paljon, teatterimusiikkia ja amatöörimusiikkiteatteria. Olen ollut palkattuna vetämään semmoisia, ja muiden musiikkiproggisten, bändien ja muiden kautta. Eli se miten musiikki laitetaan nuoteille, paperille, että ihmiset saavat sen hyvin nopeasti haltuun, oli hyvin tuttua. Mutta aluksi lähdin ilman omia nuotteja, vaan mulla oli ihan lastenlauluja ja kaikkia helppoja biisejä. Lätkäisin niitä aluksi ihmisten eteen ja katsotaan mitä tapahtuu. Aika nopeasti tajusin, että tätä voisi helpottaa ja muutaman kuukauden kuluttua aloin tekemään niitä omia nuotteja, kuvionuottien pohjalta. Se oli prosessi, en heti aloittanut tekemään niitä omia nuotteja, mutta tajusin aika nopeasti, että tätä voisi tehdä helpomminkin näille ihmisille, koska monilla ei ollut mitään musiikkitaustaa ja kaikki nuottikirjoitus ja muu oli ihan hepreea.

Kyllä he heti alusta kokivat, että näistä on helppo soittaa, sain hyvää palautetta ja sen takia jatkoin sitä. Että siellä on joitain, jotka ovat olleet musiikin kanssa enemmänkin tekemisissä, niin heiltäkin tuli, että näistä on helppo soittaa. Se oli koko ajan sillä lailla, että kuuntelin asiakkaita ja yritin kehittää sitä hommaa sen pohjalta.”

Biisien valinta on itseasiassa aika tärkeää, koska ihmiset tulevat noille tunneille hyvin pitkälti sen takia, että se hyvinvointiaspekti on siinä tärkeä. Eli biisien pitää olla sellaisia, että ne tuntee, että tätä on kiva soittaa ja tästä jää hyvä mieli. Sillä musiikilla ja biisien valinnalla on iso rooli. Oikeastaan ne ovat useimmiten positiivisia, että niillä on positiivinen tunnelma, positiivinen viesti niissä biiseissä. Se on oikeastaan se tärkein valintaperuste.

Ja se musiikki tai ukulelen soittamisen lähestymistapa on sama, eli matalan kynnyksen, joka voi olla erilainen, kun menee musiikkitunnille. Sehän riippuu musiikinopettajasta paljon, mutta siellä on kuitenkin opetussuunnitelmat, jotka on pakko käydä läpi. Ja sitten tulee oma asenne. Kirjastossa ei ole pakkoa.

Pedagogisessa työtöteessä korostuvat toiminnallisuus, pajatoiminta, asiakkaan aktiivinen rooli sekä yhdessä oleminen ja tekeminen. Tässä luvussa on käsitelty sosiaalipedagogiikkaa, ja pedagoginen työtöte toiminnallisten musiikkipalveluiden viitekehyksessä niveltyy soveltuvilta osin erinomaisesti tässä esitettyihin teemoihin ja näkökohtiin, sekä opinnäyttemme teoreettiseen viitekehykseen. Pedagogiikka on kuitenkin laaja-alainen oma kokonaisuutensa, ja jokainen ryhmänvetäjä toteuttaa oman osaamisensa ja kokemusmaailmansa läpi suodattuvaa persoonallista käsitystään pedagogisesta työtöteestä. Mitään vahvistettuja ja formaalisia toimintatapoja Espoossa ei edellytetä, vaan tärkeintä on erilaisten ihmisten luonteva kohtaaminen. Tämän opinnäytteen kirjoittajista M. Kankaanpää ohjasi Nöykkiön kirjastossa kolmen kuukauden pituisen tutkimusjaksoon kuuluneen ukulelen alkeisryhmän syksyllä 2019. Organisaatio edellytti ainoastaan saapumisen paikalle sovittuna aikana, musiikkipedagogilta saatujen laulujen hallitsemisen sekä niiden esittelemisen ryhmälle. Ihmisten kohtaaminen ja ryhmässä ilmenneisiin kysymyksiin ja ajatuksiin reagoiminen oli kiinni omasta osaamisesta, eli juuri siitä ”oman kokemusmaailman läpi suodattuneesta persoonallisesta käsityksestä pedagogisesta työtöteestä”.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Vaikuttavuutta ilmiönä ja tässä tapauksessa yhdistyneenä musiikin kaltaiseen abstraktiseen taidemuotoon on haastavaa osoittaa numeerisesti käytännön tasolla toteen, joten koimme, että määrällisillä tutkimusmenetelmillä saattaisi olla hankalaa päästä vaikuttavuuteen liittyviin piirteisiin käsiksi. Lisäksi yleisten kirjastojen ja niiden palvelujen vaikuttavuutta on toistaiseksi Suomessa tutkittu verrattain vähän. Tanja Ojakangas toteaaakin vuonna 2017 valmistuneessa opinnäytteessään *Kirjasto inspiroi, auttaa ja haastaa – kirjaston vaikuttavuus asiakkaiden kertomana*, että ”Vaikuttavuutta tulisi tutkia lisäksi kohdennetusti kirjaston eri palveluiden ja asiakasryhmien osalta, jotta saataisiin tietoa siitä, mitä palveluita ja toimintoja kirjastojen tulisi edelleen tuottaa ja kehittää, jotta toivottu vaikuttavuus toteutuisi jatkossa.” (Ojakangas 2017, s. 46). Opinnäytteemme on pyrkimys vastata Espoon toiminnallisten ukuleleryhmien osalta tähän Ojakankaan opinnäytteessä esitettyyn näkemykseen.

Opinnäyte on toteutettu laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen. Ajatuksena on ollut yhdistää neljä eri tutkimusmenetelmää mahdollisimman monipuolisen ja kattavan lopputuloksen aikaansaamiseksi, sen ennakkokäsityksen pohjalta, että musiikkiryhmien asiakkaista saatava tutkimuksen kokonaisotanta saattaisi jäädä verrattain pieneksi. Tällöin erilaiset tutkimusmenetelmät antavat mahdollisuuden tarkastella tutkittavaa ilmiötä eri näkökulmista, ja johtopäätökset ovat potentiaalisesti luotettavampia. Tuomen ja Sarajärven (2012, 85) mukaan laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole tilastollinen yleistettävyys, vaan tavoitteena voi olla esimerkiksi jonkin ilmiön kuvaaminen, jonkin ilmiön teoreettinen tulkitseminen tai esimerkiksi tietyn toiminnan ymmärtäminen. Myös Eskola ja Suoranta (1998, 67–68) painottavat, että aineiston kokoa ja siitä laskettuja tunnuslukuja sekä teoreettista ja olemuksellista yleistettävyyttä tärkeämpiä ovat tulkintojen kestävyys ja syvyys.

Tässä opinnäytetyössä käytetyt menetelmät ovat osallistuva havainnointi, strukturoitu lomakekysely, kohdennetut puolistrukturoidut haastattelut sekä narratiivinen menetelmä, jota voi kutsua nimellä ”tarinallistaminen”. Narratiivista tarinallistamisen menetelmää vaikuttavuuden tutkimisessa ovat käyttäneet esimerkiksi myös Päivi Gröndahl ja Heli Koehmainen Turun ammattikorkeakoulussa vuonna 2020 valmistuneessa opinnäytteessä *Asiakasyhteisön vaikuttavuus Helsingin kaupunginkirjastossa – Kirjaston kaverit ja Kirjastoheimo vaikuttavuuden ilmentäjinä*.

Tutkimusotantaa käsitellään yhtenäisenä kokonaisuutena, joka jakautuu kahteen eri haaraan: strukturoituun kyselylomakkeeseen saadut vastaukset ja tarinalomakkeeseen saadut vastaukset. Tässä kohtaa kokonaisotannan suhteen on huomioitava, että osaksi samat ihmiset ovat saattaneet vastata kumpaankin lomakkeeseen ja jotkut ainoastaan jompaankumpaan. Tämä kaksivaiheiseen kyselyyn liittyvä piirre on kuitenkin koko ajan ollut tiedossa, eikä sellaista erittelyä ole tehty, josta vastausten jakautuminen tässä suhteessa kävisi ilmi. Linjauksessa on heikkoutensa, mutta sillä pyritään vastaamaan toimeksiantajan toiveeseen, että toiminnallisten ukuleleryhmien mahdollinen vaikuttavuus laajenisi koskemaan kaikkia tutkimusjaksoon kuuluvia neljää kirjastoa.

4.1. Osallistuva havainnointi

Moisan ja Seyen (2013) mukaan osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmää, jossa tutkija itse osallistuu tutkimuksen kohteena olevaan tilanteeseen. Osallistuva havainnoija toimii siis osana ryhmää, ja tuo siihen oman panoksensa ja roolinsa. Samalla hän tekee havainnoistaan muistiinpanoja tutkimustaan varten. Havainnointi on ihmisen toiminnalle luonnollista, ja siksi välttämätön osa sellaista tutkimusprosessia, jossa pyritään tutkimaan ihmisten käyttäytymistä. Havainnoinnin tulee olla tietoista, järjestelmällistä ja tarkkaa, jonka lisäksi havainnot on syytä kirjata ylös mahdollisimman tarkasti.

Havainnointia ohjaavat tutkimuskohde sekä tutkimuskysymykset. Oleellista on kiinnittää huomiota sellaisiin seikkoihin kuin, että mitä tutkitaan, mistä asianhaaroista halutaan saada tietoa ja mikä on oleellista juuri käsillä olevan tutkimuksen kannalta. Tutkijan onkin hyvä listata asioita, joihin havainnointitilanteessa huomiotaan aikoo kiinnittää. Havainnoinnissa tulee keskittyä ensisijaisesti siihen, mitä tilanteessa varsinaisesti tapahtuu, mutta on myös hyvä kirjata ylös omia reaktioitaan ja ajatuksiaan. Nämä reaktiot, ajatukset ja mielipiteet tulee kuitenkin pitää erillään itse tilanteen kuvaamisesta. Esimerkiksi väitteillä ”Laulajalla on kaunis ääni” tai ”Ukulelen soittajat soittavat ihanasti” on lähinnä mielipidearvo, eivätkä ne vielä sinällään kerro mitään. Havaintojen kirjaamisessa onkin eduksi, että ne pyrittäisiin kirjaamaan mahdollisimman vähän laatusanoja käyttäen.

Haastavaksi havaintojen täsmällinen sanallistaminen voi muuttua siinä vaiheessa, jos tutkijalla on jo ennestään runsaasti kokemusperäistä ymmärrystä tutkimastaan aiheesta. Tässäkin haasteessa on avuksi, mikäli tutkijalla on käytössään listaus asioista, joihin huomiota on tarkoitus kiinnittää. Tilanteita pitäisi pystyä havainnoimaan objektiivisesti ja

ulkopuolisena. Tutkija voi fokusoida tähän miettimällä esimerkiksi sitä, että miten tapahtumaa voisi kuvata sellaiselle ihmiselle, joka ei ole ollut paikalla itse tilanteessa. Havainnointi on lopulta varsin subjektiivista, koska eri ihmiset kiinnittävät huomiota eri asioihin. Tämä riippuu esimerkiksi havainnoijan taustasta ja elämäkokemuksista. Tutkijan tulisi kin olla mahdollisimman tietoinen omista taustan ja elämäkokemusten muokkaamista ennakkokäsityksistään. Subjektiivisuutta voi myös tasapainottaa pyytämällä muita tilanteeseen osallistuneita kommentoimaan tutkijan havaintoja sekä kertomaan omista havainnoistaan (Moisala & Seye 2013, 43–46).

Tässä opinnäytteessä havainnointipaikkoina toimivat Sellon kirjasto, Ison Omenan kirjasto (=Palvelutori), Tapiolan kirjasto sekä Nöykkiön kirjasto. Havainnointia tehtiin kymmenen viikon aikana keväällä 2019, ja täydennettiin saman vuoden syksynä. Tutkimusmenetelmien runsaudesta seurasi, että osallistuvan havainnoinnin vaihetta ei ole erikseen purettuna esimerkiksi taulukointiin, mutta tämän prosessin vaiheen aikana pidettiin säännöllistä havaintopäiväkirjaa, jonka huomioita käytettiin varsinaisesta tutkimusotannasta saatujen johtopäätelmien tukena.

4.2. Strukturoitu kysely

Kyselytutkimus – tai opinnäytteemme tapauksessa strukturoitu kysely yhtenä osana tutkimusta - on parhaimmillaan tehokas tapa kerryttää laaja tutkimusaineisto. Laaja tutkimusaineisto on toivottavaa silloin, kun halutaan tavoittaa mahdollisimman paljon henkilöitä tutkimuksen piiriin. Menetelmänä kysely säästää myös aikaa ja vaivannäköä, koska jokaisen tutkimukseen osallistuvan kanssa ei ole tarpeen sopia esimerkiksi henkilökohtaista haastattelutilannetta.

Kyselymuotoiseen menetelmään liittyy kuitenkin haittatekijöitä. Aineisto saattaa jäädä pinnalliseksi ja tämä tutkimuksen osa-alue teoreettisesti vaatimattomaksi. Tutkijalla on esimerkiksi vain vähän keinoja varmistua, kuinka tosissaan, rehellisesti ja huolellisesti vastaajat ovat pyrkineet vastaamaan. Strukturoidussa kyselyssä tärkeänä voidaan pitää myös tutkijan määrittelemiä vastausvaihtoehtoja ja kysymyksenasetteluja, eikä ole automaattisesti selvää, että kaikki vaihtoehdot ovat onnistuneita vastaajien näkökulmasta. Väärinkäsityksiä voi olla hankalaa hallita varsinkin vasta muotoiltaessa vaihtoehtoja. Tutkija ei myöskään voi olla täysin selvillä usean eri vastaajan perehtyneisyyden tasosta sen asian suhteen, josta kysymyksiä esitetään. Hyvän lomakkeen laatiminen on aikaa vievää, ja edellyttää tutkijaltakin monenlaisia tietoja ja taitoja. Vielä viimeisenä

haitallisena puolena voidaan pitää ns. *katoa*. Kato tarkoittaa, että vastaamattomuus kyselyyn nousee suureksi (Hirsjärvi 2005, 182–185). Tämä vaikuttaa negatiivisesti koko tutkimuksen luotettavuuteen, jos otanta on vaarassa jäädä tälläkin tavoin heikoksi.

Tutkimuksen aihe on tärkein tutkimuksen alaisuudessa olevien ihmisten vastaamiseen vaikuttava seikka, mutta tämän lisäksi tutkijan tulee muistaa lomakkeen laadinnan ja kysymysten tarkka suunnittelu. Tämä sujuvoittaa ja jäntevöittää tutkimuksen etenemistä. Aluksi tutkijan on päätettävä, keskittyykö hän vapaamuotoisiin, avoimiin kysymyksiin vai monivalintoihin. Avoimia kysymyksiä voi perustella sillä, että tämä antaa vastaajille mahdollisuuden vastata mitä mielessä todella on, kun taas monivalintakysymykset kahlitsevat ja määrittävät annettuja vastausvaihtoehtoja. Monivalintoja suosivat saattavat puolestaan olla sitä mieltä, että avoimilla kysymyksillä tuotettu aineisto on vaarassa jäädä sisällöltään kirjavaksi, luotettavuudeltaan kyseenalaiseksi, sekä vaikeaksi käsitellä (Hirsjärvi 2005, 187–190).

Tässä opinnäytteessä on käytetty strukturoitua lomaketta, jossa tutkittavat näkökohdat on muotoiltu 14. väitelauseeksi. Jokaisella väitelauseella on viisi vastausvaihtoehtoa asteikolla 1–5. Kyselylomake käytiin toimeksiantajan toiveesta yhdessä läpi ennen sen jakamista asiakkaille. Kyselyyn tuli vastauksia yhteensä 27 neljästä eri kaupunginkirjaston toimipisteestä. Yksi vastauksista jouduttiin hylkäämään, joten lomakekyselyn lopulliseksi otannaksi muodostui 26 palautunutta kyselylomaketta. Kyselylomake löytyy liitteenä (kts. Liite 1).

Kirjastokohtaista erittelyä vastausmäärien suhteen – sekä strukturoidun kyselyn että tarinalomakkeen tapauksessa - ei ole tehty, koska toimeksiantajan toive oli lähestyä ukuleleryhmiä koko organisaation tasolla, ja löytää tätä kautta eri kirjastojen soittoryhmiä yhdistäviä piirteitä.

4.3. Haastattelu

Tutkimuksissa käytettävät haastattelumuodot voidaan jaotella kolmeen ryhmään: Strukturoitu eli lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Tässä opinnäytteessä näistä kolmesta haastattelutyypistä käytetään teemahaastattelua.

Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka ja täsmällinen muoto sekä järjestys puuttuvat tai eivät ole ainakaan lopullisesti lukkoon lyötyjä. Opinnäytettämme varten tehdyissä haastatteluissa tämä hyvin

pitkästi toteutui, joskin jonkinlaista järjestystä kysymyksille mietittiin. (Hirsjärvi 2005, 197–198). Pyrkimyksenä oli saada haastateltaville mahdollisimman vaivaton, ja parhaimmillaan jopa miellyttävä ilmapiiri aikaiseksi. Tämän vuoksi ei katsottu tarpeelliseksi, että haastattelutilanteissa olisi oltava ehdoton kaava, joka ei jättäisi varaa haastateltavien omille ajatuksille.

Haastatteluja tehtiin sekä henkilökunnan edustajien, että valikoitujen asiakkaiden kanssa. Espoon kaupunginkirjaston henkilökunnasta haastateltiin toiminnallisten musiikkipalvelujen piirissä työskenteleviä musiikkipedagogi Sakari Heikkaa, kirjastoneuvoja Eva Kelemenä sekä Palvelutorin eli Espoon Ison Omenan kirjastossa esimiesasemassa toimivaa Heikki Koskista. Ukuleleryhmiin osallistuvista asiakkaista haastateltiin kolmea, joista nimeltä voidaan mainita, hänen suostumuksellaan, diplomi-insinööri ja tekniikan lisensiaatti Petri Pohjala. Pohjalan kanssa käydyt keskustelut, haastattelutilanne sekä muu yhteydenpito auttoivat useissa vaikuttavuusanalyysin kannalta keskeisissä kysymyksissä. Hänet voi nähdä luotettavana ja erittäin informatiivisena haastateltavana vahvan koulutustaustansa vuoksi, asiakkaan roolin lisäksi. Pohjalan aktiiviseen toimintaan lukeutuu muun muassa Espoon kaupunginkirjaston johtoryhmälle lähetetty edistyneiden ryhmän asiakaspalaute sekä asiakasnäkökulman avaaminen paikallismediassa.

Haastattelut toteutettiin Ison Omenan ja Sellon kirjastoissa 24.–25.4., 6.–7.5. ja 13.5.2019. Haastattelut äänitettiin sanelukoneella ja siirrettiin mp3-tiedostoina OneDrive-pilvipalveluun, jonka jälkeen ne litteroitiin peruslitterointina. Peruslitteroinnissa puhe litteroidaan sanatarkasti puhekieltä noudattaen, mutta siitä jätetään pois täytesanat (esim. tota, niinku), toistot, keskenjäävät tavut ja yksittäiset äännähdykset. Myös selvästi kontekstiin liittymätön puhe voidaan harkitusti jättää litteroimatta. (Aineistohallinnan käsikirja, 2017.)

4.4. Narratiivinen menetelmä asiakasnäkökulmasta

Tämän opinnäytteen vaikuttavuusanalyysiin kiinteästi liittyvät käsitteet *vaikuttavuus* ja *musiikki* ovat olemukseltaan melko abstrakteja. Tällöin tutkimusmenetelmien täytyy kyetä vastaamaan abstraktisuuden asettamiin haasteisiin, ja tällä ”tarinallistamiseksi” nimetyllä narratiivisella tutkimusmenetelmällä tavoitteena on ollut saada tietoa eritaustaisten ja -ikäisten ihmisten henkilökohtaisista kokemuksista Espoon kaupunginkirjaston ukuleleryhmissä. Asiakkaille jaettiin kolmessa kirjastossa – Sellon kirjasto, Palvelutori, Tapiola – tarinalomake, jossa oli neljä aiheeseen johdattelevaa apukysymystä.

Tarinalomake ei ehtinyt mukaan Nöykkiössä syksyllä 2019 järjestettyyn ryhmään. Asiakkaita rohkaistiin vastaamaan omin sanoin, jotta päästäisiin parhaalla mahdollisella ja perustellulla tavalla käsiksi itse kunkin kokemusmaailmaan ukuleleryhmien osalta. Yksityisyydensuojaan liittyvät näkökohdat – esimerkiksi erinäiset henkilötiedot – pyrittiin huomioimaan lomakkeessa, ja asiakkaille ilmaistiin, että osallistumalla kyselyyn he jakavat tekstin tekijänoikeudet tämän opinnäytetyön tekijöiden sekä Espoon kaupunginkirjaston kanssa. (Kts. Liite 2).

Asiakkaiden kertomukset on teemoitettu sitaattien perusteella viisikohtaiseksi hierarkiseksi jatkumoksi, joka on nimetty ”toiminnallisten ukuleleryhmien vaikutusmekanismiksi”. Mekanismin voi ilmaista ketjutetusti esimerkiksi seuraavalla tavalla:

1. Matalan kynnyksen osallistuminen -> 2. Innostuminen -> 3. Uusien taitojen henkilökohtainen vaikuttavuus -> 4. Yhteisöllisyys -> 5. Jatkuvuus

Sava & Katainen (2004) kirjoittavat artikkelissaan *Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana*, että ”kertomusten avulla ihminen ulkoistaa – tekee näkyväksi – itsestään kokemuksia, muistoja, tunteja. Tämä ulkoistaminen voi tapahtua eri tavoin. Kirjoittaminen tai sanoilla puhuminen on luonnollinen väline, kun kerromme elämästämme.” (Sava & Vesanen-Laukkanen 2004, 29.) Narratiivisuus valittiin yhdeksi tutkimusmenetelmäksi, koska eri ikäisten ja taustaisten persoonalliset tavat ilmaista itseään ja kokemuksiaan ovat toimiva keino päästä käsiksi vaikuttavuuden kaltaiseen abstraktiin ilmiöön. Vaikutukset ja vaikuttavuus voivat ilmetä lukuisilla eri tavoilla eri ihmisillä, joten narratiivisella menetelmällä pyritään pääsemään mahdollisuuksien mukaan niihin käsiksi.

Narratiivisuus on lähestymistapa, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Narratiivisessa menetelmässä materiaalina käytetään kertomuksia, toisaalta menetelmän voi ymmärtää myös tuottavan kertomuksia maailmasta (Heikkinen 2001, 116). Tässä opinnäytteessä menetelmää on sovellettu kirjastokontekstiin, ja pyritty asettamaan narratiivisuus palvelemaan asiakasnäkökulmaa vaikuttavuuden perspektiivistä. Asiakasnäkökulma on samalla koko opinnäytteen keskeisin osatekijä, jonka ympärille kaikki muu kietoutuu. Kirjastot, niiden aineistot, henkilökunta ja palvelukonseptit ovat ylipäätään olemassa niitä hyödyntäviä ihmisiä varten.

Espoon kaupunginkirjaston toiminnallisia ukuleleryhmiä hyödyntävältä heterogeeniseltä ja eritaustaiselta ihmisjoukolta, josta narratiivisen menetelmän otanta koostuu, vastauksia saatiin yhteensä 21 kappaletta. Ihmisille annettiin mahdollisuus vastata joko sähköpostitse tai kynällä ja paperilla. Käsien kirjoitettujen osuus otannasta on 6 palautunutta

tarinaa. Eniten tarinoita lähetettiin sähköisessä muodossa. Käsien kirjoitetut tarinat otettiin vastaan ryhmien kokoontuessa kirjastoissa, tai kulloisenkin kirjaston henkilökunnan kanssa sovittiin, minne asiakas voi tarinapalautteensa jättää. Tämän jälkeen tapahtui edellä kuvattu analysointi, teemoitus sekä vaikutusmekanismin kehittäminen. Vaikutusmekanismi on pyritty muotoilemaan niin, että se toimii asiakasnäkökulman ehdoilla, asiakkailta saatujen näkökohtien ja runsaan toisteisuuden varassa. Tässä yhteydessä toisteisuudella tarkoitetaan, että valitut viisi teemaa, joista vaikutusmekanismi rakentuu, toistuivat eri ihmisten tarinoissa useimmin.

5 TULOKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytteen tärkein johtopäätös on, että Espoon kaupunginkirjaston toiminnallisilla musiikkipalveluilla voi todeta olevan vaikuttavuutta näitä palveluja käyttävien asiakkaiden elämässä, ja tarkemmin määriteltäessä se on nimenomaan yksilötason vaikuttavuutta. Vaikuttavuus on monisäikeinen käsite, ja tämä tutkimus koostuu ainoastaan yhdestä toiminnallisten musiikkipalveluiden osa-alueesta eli säännöllisesti kokoontuvista ukuleleryhmistä. Ensisijaisena tarkastelun kohteena oli ukuleleryhmien vaikutus yksilöihin eli luvussa 2 esitellyn yleisten kirjastojen vaikuttavuusstandardista löytyvä vaikuttavuuden osa-aluejaottelun kohta A. (SFS-ISO 16439:2016, 18). Mahdolliseen vaikuttavuuteen kehysorganisaation tai yhteiskunnallisen ulottuvuuden kannalta tämä opinnäyte ei ota kantaa.

Toimeksiantajan alkuperäinen otsikko ”Espoon kaupunginkirjaston toiminnallisten musiikkipalveluiden vaikuttavuusanalyysi” antoi ymmärtää, että vaikuttavuusanalyysin toivotaan kohdistuvan koko toiminnallisten musiikkipalveluiden kirjoon. Tämä asetti oman haasteellisuutensa, koska jo tutkimusjakson osallistuvan havainnoinnin vaiheessa kävi selväksi, että tutkimusotantaa ei olisi mahdollista kerryttää kattavasti muiden toiminnallisten palvelujen osalta kuin ukuleleryhmien. Tämä johtui siitä, että tutkimusjakson aikana ukuleleryhmät olivat ainoita vaikuttavuusanalyysin kannalta relevantteja ryhmiä, koska ne kokoontuivat säännöllisesti. Tästä syystä vaikuttavuusanalyysi täsmennettiin koskemaan vain ukuleleryhmiä. Varsinkin Palvelutorilla kokoontuneella edistyneellä ryhmällä oli ehtinyt syntyä syvälinen ryhmädynamiikka, ja tämä auttoi huomattavasti kontaktin muodostamisessa sekä tutkimuksemme aiheen esittelemisessä. Ihmiset olivat välittömästi vastaanottavia, ja arvostivat, että heidän näkemyksiään otetaan osaksi vaikuttavuusanalyysiä.

Kerätyn tarinamuotoisen asiakaspalautteen sekä strukturoidun kyselylomakkeen perusteella voidaan todeta, että ukuleleryhmillä on ollut vaikuttavuutta asiakkaiden elämässä, ja Espoon kaupunginkirjaston musiikkipedagogi Sakari Heikka on onnistunut innostamaan ja osallistamaan yhteisöllisestä musisoinnista kiinnostuneita asiakkaita. Ihmisten vuoden 2016 lopusta asti jatkunut aktiivinen osallistuminen toimii tästä parhaana mahdollisena esimerkkinä. Asiakkaiden omaehtoisesta sitoutuneisuudesta ja innostuksesta kertoo myös se, että he lähtivät ennakkoluulottomasti mukaan myös tämän opinnäytetyön prosessiin. Ilman asiakkaita vaikuttavuusanalyysin tekijöillä ei olisi paljoakaan mihin

tarttua. Myös toimeksiantaja oli tyytyväinen kertyneeseen otantaan, koska tutkimusaineiston ulkopuolelle rajautuvista yleisistä keskusteluista välittyi kuva, että etenkin alkeisryhmien osanottajamäärä on yleensä keskiarvoltaan noin kymmenen. Tässä kohtaa on hyvä huomioida, että osallistujamäärien keskiarvo muodostuu kirjaston musiikkipedagogin ja hänen esimiehensä kanssa käytyjen keskustelujen ja niistä tehtyjen muistiinpanojen perusteella, eikä sitä ole ollut tässä yhteydessä mahdollista todentaa kävijätilastoilla. Tutkimusjaksolla tapahtunut osallistuva havainnointi eri ryhmissä kuitenkin tukee tätä keskiarvoa.

Ukuleleryhmät ovat musiikkikirjastotoimintaa, joka tapahtuu ensisijaisesti kirjaston fyysisissä tiloissa. Tällöin kirjastossa tapahtuvan musisoinnin voi katsoa edistävän palvelua käyttävien yhteisöllisyyden kokemusta ja henkilökohtaisen tason hyvinvointia näistä vaikuttavuusstandardissa huomioituista syistä:

- Ympäristö on turvallinen
- Keskittyneeseen opiskeluun tai tutkimiseen sopiva ympäristö
- Viihtyisä ympäristö
- Mahdollisuus luoda kontakteja ja keskustella muiden kanssa
- Mahdollisuus ryhmätoimintaan, oli se sitten työskentelyä yhdessä, tiedon ja ajatusten jakamista, pelien pelaamista, elokuvien katselua tai tämän opinnäytteen tapauksessa yhteismusisointia.
- Tunne kaikkien kävijöiden yhdenvertaisuudesta ja tunne yhteenkuuluvuudesta

(SFS-ISO 16439:2016, 20)

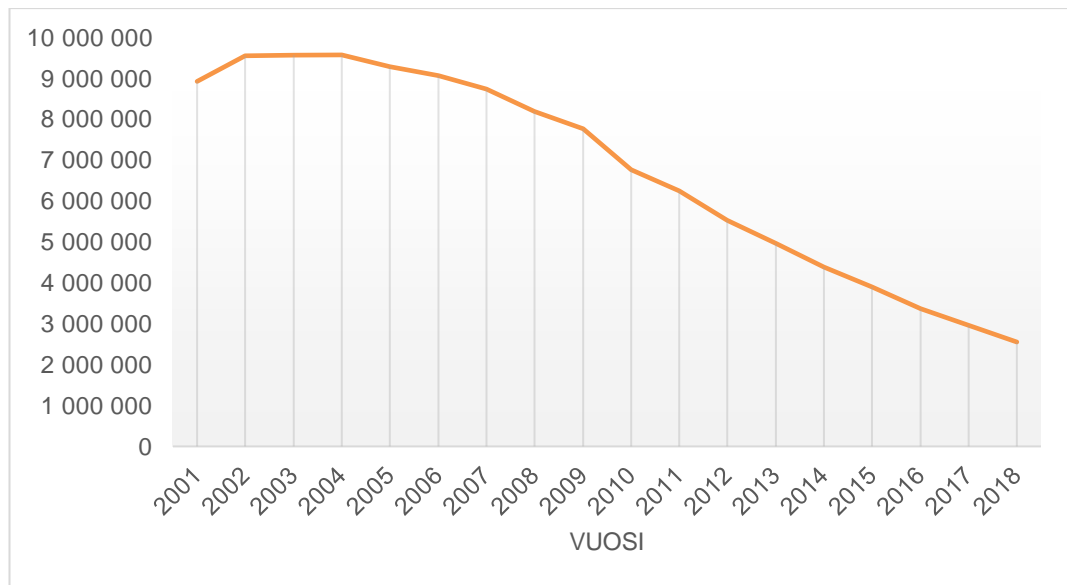
Tanja Ojakangas toteaa vuonna 2017 valmistuneessa opinnäytteessään, että:

kirjaston vaikuttavuudesta olisikin tarpeen tehdä laajempi, kansallinen tutkimus. Suomen kirjastoseura on teettämässä tutkimusta kirjastojen taloudellisesta vaikuttavuudesta. Vaikuttavuutta tulisi tutkia lisäksi kohdennetusti kirjaston eri palveluiden ja asiakasryhmien osalta, jotta saataisiin tietoa siitä, mitä palveluita ja toimintoja kirjastojen tulisi edelleen tuottaa ja kehittää, jotta toivottu vaikuttavuus toteutuisi jatkossa. Vaikuttavuuden tutkiminen ei ole ongelmaton, mutta sen tulokset auttavat osoittamaan toiminnan merkityksen sekä palvelun käyttäjille, että ympäröivälle yhteisölle.” (Ojakangas 2017, 46.)

Tämä opinnäyte osaltaan pyrkii jatkamaan Ojakankaan ajatusta kohdennetusta palveluiden ja asiakasryhmien tutkimisesta, ja pyrkii osoittamaan, että ukuleleryhmillä on ollut konkreettista (yksilötason) vaikuttavuutta Espoossa.

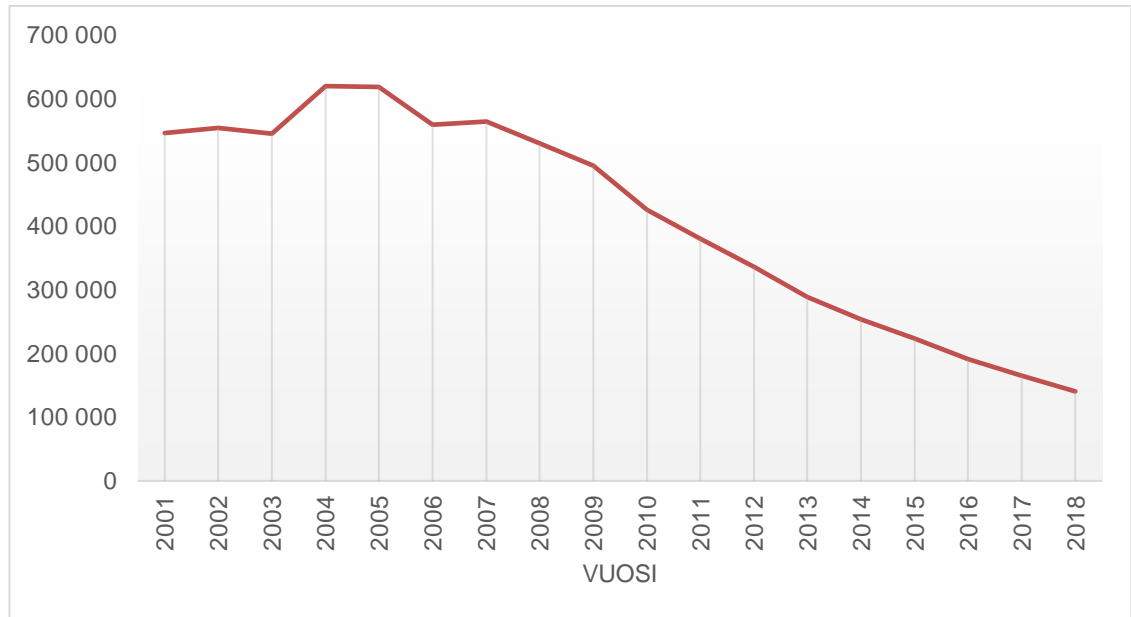
5.1. Fyysisen aineiston laskevat lainausluvut

Musiikin suhteen kunnalliset kirjastot ovat tällä hetkellä ja tulevaisuudessa yhä lisääntyvissä määrin suurten haasteiden äärellä, koska 2000-luvulla kirjastosta perinteisesti lainattavien fyysisten äänitteiden ja DVD-julkaisujen lainausluvut ovat olleet jyrkässä laskussa. Kirjastoissa on siis pohdittava uusia tapoja, joilla musiikki kulttuurillisena ilmiönä saadaan pysymään osana erilaisten kirjastopalveluiden muodostamaa kokonaisuutta. Espoon kaupunginkirjasto on osoittanut reaktiokykyä tarttumalla haasteeseen lanseeraamalla toiminnalliset musiikkipalvelut, joiden eräänlaiseksi kärkikonseptiksi ukuleleryhmittä ovat muodostuneet.

Kuvio 1. Musiikkiäänitteiden lainaus, koko maa.

Kuvio 2. Musiikkiäänitteiden lainaus, Espoo.

Musiikkiäänitteiden lainaustilastoja on saatettu kansallisessa kirjastot.fi -portaalissa digitaaliseen muotoon vuodesta 2001 lähtien. Yllä olevista kuvioista voi nähdä, että Espoossa jo vuosikausien ajan ilmennyt lainauslukujen laskeva trendi on yhteneväinen koko maan tilanteen kanssa. Tätä kirjoitettaessa vuoden 2019 tilastot eivät olleet vielä saatavilla, mutta odotettavissa on, että laskusuhdanne jatkuu entisellään.

Espoon kaupunginkirjaston kirjastopalvelupäällikkö Miika Miettunen toteaa Kirjastolehden haastattelussa Espoon pyrkivän siirtämään toiminnan painopisteitä sinne, missä toiminta on relevanttia, vaikuttavaa ja kirjaston yhteiskunnallisia tavoitteita tukevaa. Vaikutavuuden teema on siis vahvasti ajankohtainen myös kirjaston musiikkipalveluiden suhteen, Espoon ilmoittaessa vuonna 2019 lopettavansa fyysisten musiikkitalenteiden hankinnat vuonna 2021. Samassa haastattelussa Miettunen myös vahvistaa lainauslukujen ja tämän myötä hankintamäärien pitkään jatkuneen laskevan trendin (Liukkonen 2019.) Reagointia, innovaatioita ja uusien palvelujen muotoilua siis tarvitaan.

5.2. Strukturoidun kyselyn ja narratiivisen menetelmän tulokset

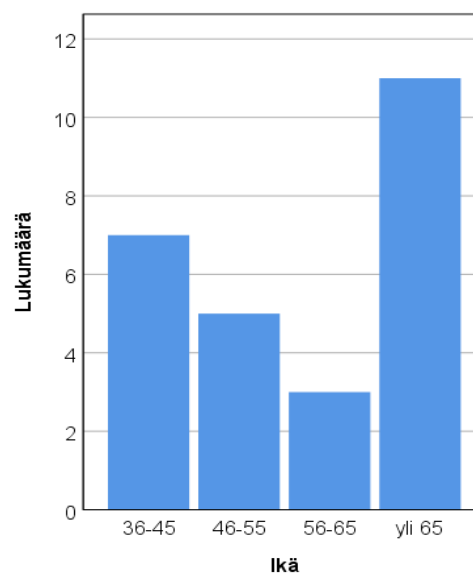
Luvussa 4.4 esiteltiin toiminnallisten ukuleleryhmien vaikutusmekanismi. Tässä luvussa otetaan vaikutusmekanismin teemat lähempään tarkasteluun asiakkailta saatujen vastausten perusteella, joita kerättiin strukturoidulla kyselylomakkeella ja narratiivisella

menetelmällä. Teemat ovat samassa järjestyksessä, kuin missä ne vaikutusmekanismissa ilmenevät. Tarinoiden pohjalta muotoillun vaikutusmekanismin viisi teemaa täydentyvät strukturoidun kyselyn tuloksilla, jotka on työstetty Excel-kuvaajiksi. Kussakin teemassa käytetään seuraavanlaista muodostamaamme jäsennostapaa:

Kuvaajat -> Asiakkaiden sitaatit -> Teeman yhteenveto

Teemat erotellaan toisistaan ja niiden jatkumo luodaan yksinkertaisella numerojärjestyksellä 1–5. Sitaateissa puolestaan henkilökunnan haastattelusitaattien käytöstä poiketen ei esitetä minkäänlaisia yksilöiviä ja profiloivia lisätietoja, mutta teemojen alapuolella olevat erilliset sitaatit tulevat eri vastaajilta. Vaikutusmekanismin teemat *innostuminen* ja *jatkuvuus* osoittautuivat tarinoiden ja strukturoidun kyselylomakkeen perusteella sellaisiksi, että niihin ei kertynyt Excel-kuvaajiksi soveltuvaa aineistoa.

Ennen vaikuttavuusmekanismeja esitellään toiminnallisiin ukuleleryhmiin osallistuvien asiakkaiden ikärakennetta:

Kuvio 3. Vastaajien ikärakenne.

Kuten aiemmin jo todettiin, ryhmiin osallistui kaikenikäisiä ja -taustaisia ihmisiä. Ryhmiin osallistui nuorempiakin kuin 36-vuotiaat, mutta syystä tai toisesta heiltä ei juurikaan saatu vastauksia. Tähän ei ole yksiselitteistä vastausta, miksi näin tällä kertaa tapahtui. Kenties strukturoitu kyselylomake oli liaksi muotoiltu vanhempien ikäluokkien tarpeita ja ajatuksia heijastelevaksi, tai lomakkeen väitelauseiden sisältö oli hankala hahmottaa. Tälläkin otannalla voi joka tapauksessa todeta, että ihmisten ikärakenteen jakautuessa

näin, voi olettaa ryhmät muodostavien ihmisten keskuudessa vaikuttavuuden saavan erilaisia ja yksilöllisiä ilmenemismuotoja. Lisäksi kirjastoneuvoja Kelemen tarjoaa haastattelussaan näkökulman vaikuttavuuteen, jota ilmenee ukuleleryhmien nuorempien asiakkaiden keskuudessa:

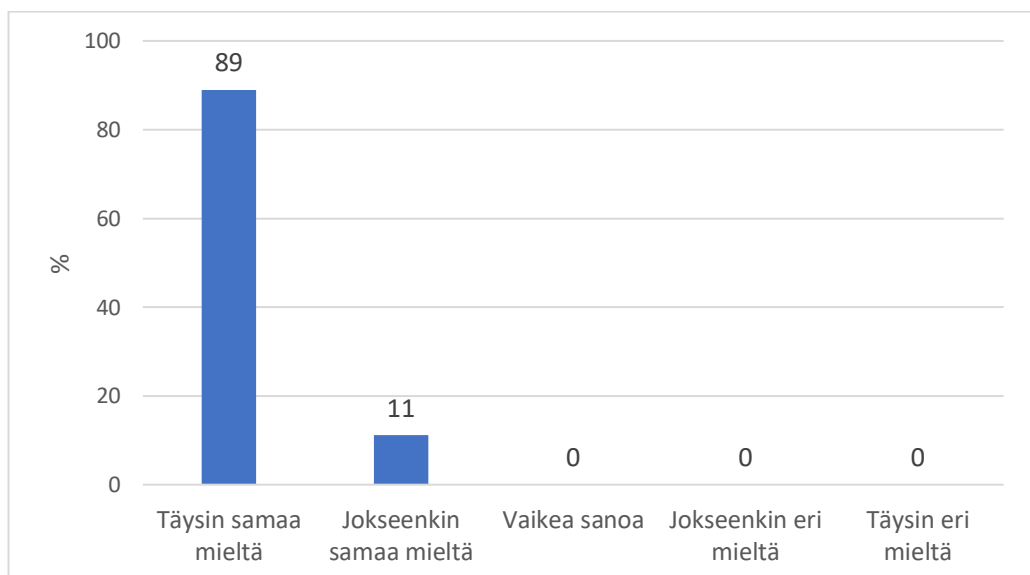
...ja toisessa ryhmässä käy teinejä ja pääsen seuraamaan heidän kehitystään, nyt jo puolitoista vuotta. Toinen heistä oli aluksi hirveän hiljainen, eikä oikein puhunut mitään. Mutta pikkuhiljaa, oli aivan käsittämätön kokemus ja elämys nähdä miten hän pikkuhiljaa avautui. Muistan että juuri ennen joulua hän vain alkoi puhumaan ja totesi, että hänen vanhempansa ovat yrittäneet pakottaa häntä vaikka minkälaisiin harrastuksiin, mutta hän on inhonnut niitä kaikkia, ja ukulele on ensimmäinen minkä hän on itse valinnut. Ja nyt hän kerää rahaa, jotta voisi ostaa itselleen ukulelen. Minusta tämä on vain niin mahtavaa ja nyt hän on puhelias, ja puhjennut aivan kukkaan!

Tässä vaikuttavuus ilmenee esimerkiksi asiakkaan mahdollisuutena olla omana itsenään ryhmässä, siinä syntyneen ja vallitsevan luottamuksen kautta.

5.3. Toiminnallisten ukuleleryhmien vaikutusmekanismi ja sen teemat

1. Matalan kynnyksen osallistuminen

Kuvaajat:

Kuvio 4. Ryhmään on ollut helppoa päästä mukaan.

Asiakkaiden sitaatit:

Kirjasto on lähellä, sinne on helppo tulla ja siellä voi myös käyttää muitakin kirjaston palveluja. Soittaminen on lisäksi ilmaista ja vapaaehtoista. Ei haittaa vaikka joka kerralla ei pääsekään mukaan.

Kynnys tulla mukaan oli matala, kun olin muuttanut aivan kirjaston naapuriin. Tarve oli oppia yksi täydentävä soitin, jolla mm. säästää lapsiyhtyettä tulevana kesänä. Itse kirjaston puitteet ovat erinomaiset. Ennen oman soittimen hankkimista ukulele oli lainattavissa kirjastosta. Tunnit olivat ja ovat edelleen todella hyvin järjestettyjä ja materiaali korkeatasoista

Oleellisin piirre kirjaston ryhmissä tuntuu olevan matala kynnys osallistumiseen.

Omaan aloittamiskynnykseen on varmaan oleellisesti vaikuttanut se, että alunperin Sellon kirjastosta lähtenyt toiminta on vain viiden minuutin kävelymatkan päästä kotoani.

Ryhmiiin on ollut helppo osallistua matalalla kynnyksellä. Ei ole tarvinnut jännittää, että osaa liian vähän, on liian epämusikaalinen tai ylipäättään että pitäisi olla tai esittää jotakin muuta kuin mitä on. Soittoryhmät toistavat minusta hienosti kirjaston periaatetta siitä, että kaikki ovat tervetulleita mukaan.

Ukulele on halpa, helposti mukana kulkeva soitin, joka pienen äänenvoimakkuuden osalta sopii erinomaisesti yhteissoittoon isommallakin porukalla sekä myös iltaisella kotona soitettavaksi. Esimerkiksi kirjastossa yhteissoitto reilun kymmenen ukulelen kanssa sopii mainiosti, mutta sama määrä esim. kitaroita tai muita soittimia olisi jo täysin eri tapaus.

Teeman yhteenveto:

Strukturoidun kyselylomakkeen vastausten jakautuminen kuvaajan osoittamalla tavalla ilmaisee, että ihmisillä on ollut vain vähän tai ei ollenkaan varauksia tulla mukaan ukuleleryhmiiin. Espoon kaupunginkirjaston toivoma matalan kynnyksen osallistuminen näyttäisi siis toteutuvan hyvin.

Sitaateista ilmenevät tekijät, kuten kirjaston keskeinen sijainti, ilmaisuus, vapaaehtoisuus osallistua ryhmiin, tunne siitä, ettei tarvitse jännittää tai olla erityisen musikaalinen sekä kirjastosta saatavat soittimet ja niiden helposti lähestyttävyyys, madaltavat osallistumiskynnystä entisestään.

Kaikella tällä kirjasto pyrkii luomaan suotuisat puitteet ja olosuhteet, jotta ihmiset osallistuisivat. Osallistuminen, aktiivisuus sekä seuraavassa osassa käsiteltävä innostuminen ovat välttämättömiä tekijöitä, jotta vaikuttavuudelle alkaa syntyä elintilaa.

2. Innostuminen

Asiakkaiden sitaattit:

Yhteissoittaminen on hauskaa ja tutustuu uusiin kappaleisiin.

Listening to music and detecting the artistry and creativity of the musicians in the pieces I admire is highly satisfying. I find it intriguing that we can hear attentively the same song again and again and we still enjoy it every time. Try telling the same joke to the same people; the reaction is totally different. Why? I do not know!

Innostus syntyy vasta silloin, kun huomaa että osaa jotain. Innostus pysyy, kun huomaa, että vielä voi kehittyä ja oppia uutta omasta soitostaan tai joltain muulta musiikin alueelta. Musiikin anti on siinä suhteessa rajaton. Innostusta lisää vielä se, että on jokin syy, miksi harjoitella.

Jo alkeisryhmällä oli innostava vetäjä ja ryhmä oli innostunut - sen huomasi siitäkin, että se tuppasi kasvamaan yli äyräiden ja neuvotteluhuone kävi ahtaaksi. Syksyn aikana opin tärkeimmät perusasiat.

Koskaan ei ole liian myöhäistä aloittaa jotakin uutta! Toivon, että lapsenikin innostuisivat soittamisesta oman esimerkkini myötä, orastavaa kiinnostusta ja intoa on alkanut jo näkyä.

Teeman yhteenveto:

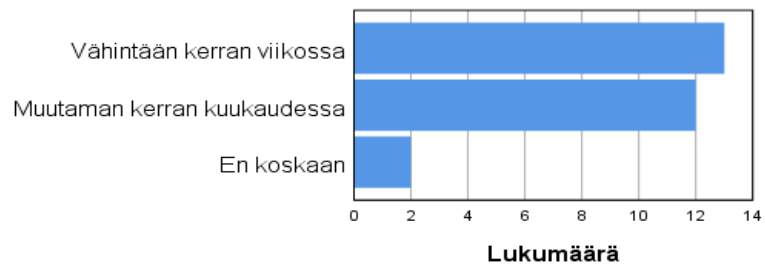
Innostumista käsittelevissä vastauksissa näkyy jo yhteissoitannan sekä tätä kautta muodostuvien yhteisöllisyyden kokemusten vaikutus. Ihmiset – siis myös ukuleleryhmiin osallistuvat palvelun käyttäjät - kaipaavat sosiaalisia kontakteja, ja asiat, joita voi tehdä yhdessä, syventävät onnistuessaan tätä perusinhimillistä tarvetta. Innostus syvenee onnistumisen kokemusten, sekä asioiden jakamisen myötä.

Englanninkielisessä sitaatissa kuvailtu vitsinkerronnan ja musiikillisen kokemuksen rinnastus on myös kiintoisa osoitus siitä, miten eri tavalla yhden musiikillisen kappaleen tai toisaalta yhden vitsin toisteleminen suhteutuu ihmisen tapaan kokea asioita, ja juuri tietynlainen kokemus – hyvä, paha, neutraali, mikä tahansa – jostakin asiasta on se tekijä, joka synnyttää tai ei synnytä innostumista. Toiminnallisissa ukuleleryhmissä on täysin luonnollista soittaa yhtä ja samaa laulua useamman kerran, mutta jos kirjastoissa järjestettäisiin yhden vitsin ympärille rakentuvia ”toiminnallisia vitsinkerronnan ryhmiä”, niin asioiden toisteleminen tuskin toimisi innostavana tekijänä. Toiston käsite erilaisissa asiayhteyksissä on kiehtova kysymys, mutta tässä opinnäytetyössä ei ole mahdollisuutta pohtia asiaa tältä kantilta.

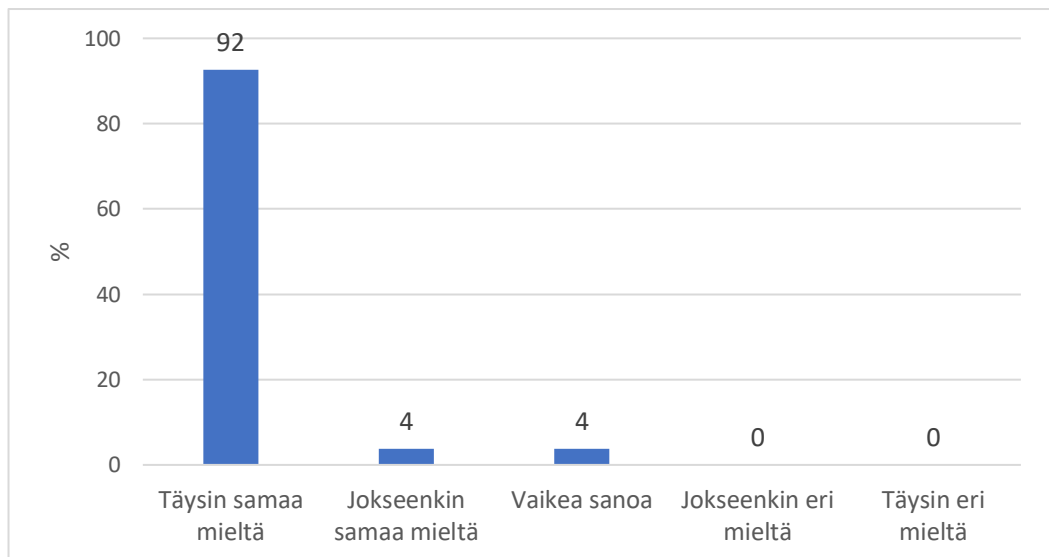
Innostuminen on siis tärkeä avaintekijä, jos mille tahansa yleisen kirjaston palvelukonseptille halutaan jatkuvuutta. Tässä kohtaa tärkeässä roolissa on luvussa 3.4. kuvailtu sosiokulttuurinen innostaminen.

3. Uusien taitojen henkilökohtainen vaikuttavuus

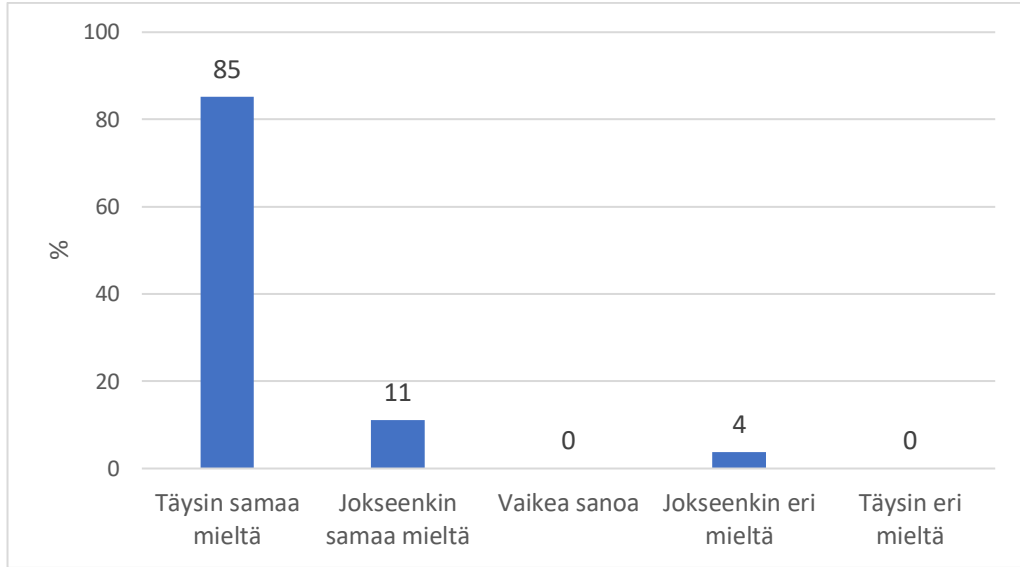
Kuvaajat:

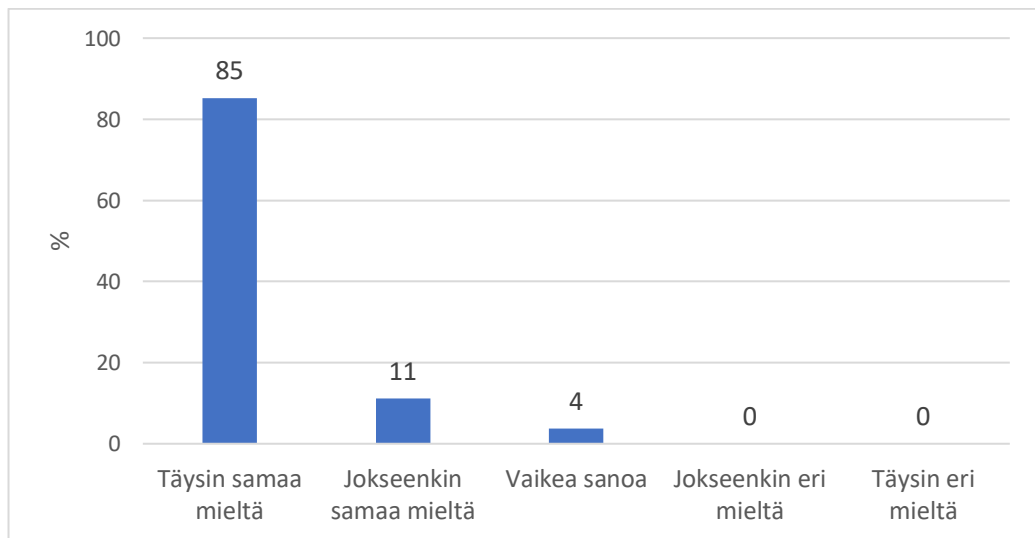
Kuvio 5. Vastaajien muu kirjaston palvelujen käyttö.

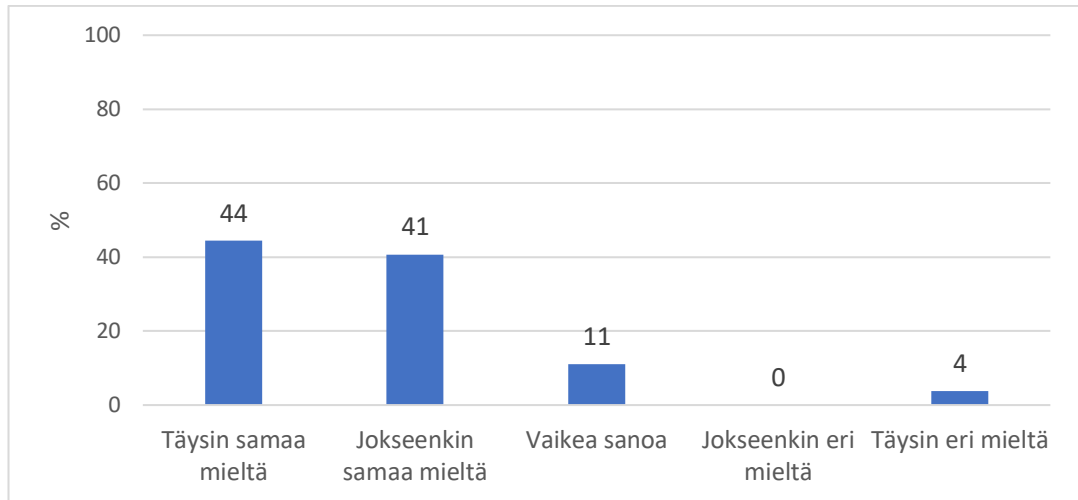
Kuvio 6. Saan olla ryhmässä oma itseni.

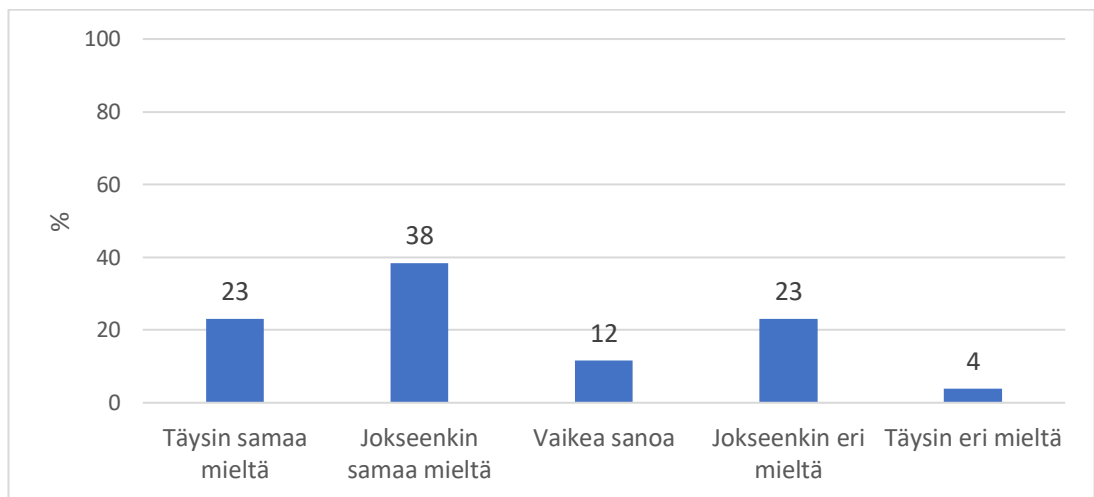
Kuvio 7. Musiikkiryhmässä mukana oleminen on antanut uusia ajatuksia ja/ tai henkilökohtaisia tavoitteita.

Kuvio 8. Osallistuminen on lisännyt arvostustani kirjaston palveluja kohtaan.

Kuvio 9. Osallistuminen on lisännyt tietoa kirjaston palvelutarjonnasta.

Kuvio 10. Kirjaston musiikkiryhmään osallistuminen on lisännyt muuta kirjaston käyttöäni.

Asiakkaiden sitaatit:

Soittamisen kautta olen saanut elämäni uutta ajateltavaa.

Playing guitar, ukulele, keno, harmonica or sikus gives me an opportunity to exercise my mind in areas disconnected with the standard preoccupations of life; guessing chord progressions by ear is a challenge I enjoy every time I find a new song I like and that I intend to play.

Soittaminen on tapa rentoutua, unohtaa päivän huolet ja keskittyä uuden oppimiseen.

Tuli mieleen, että jos kanteleella on vain viisi kieltä, ei se voi olla liian vaikea sillä soittaa. Viimeksi hain 11-kielinen kanteleen ja opin soittamaan melodioita (suureksi osin rekilauluja). Muutama viikkoa sitten sain selville, että Espoossa on ukulele jameja, opin soittamaan sointuja ja tulin jameihin. Kun myöhemmin kävin Puolassa, soitin ystäville ja perheelle. Luulen että se on hieno tapa viettää aikaa. Sitä paitsi on tyydyttävää soittaa lempiyhtyeiden lauluja. Soittaminen kirjastossa on kiinnostava sillä tavalla, että aina löytyy jotain uutta ja haastavaa. Sen lisäksi saan tutustua suomalaisiin klassikoihin.

Uskon, että ryhmässä mukana oleminen on saanut monet ylittämään omat odotuksensa soittotaidon suhteen. Tätä taitoa tarvitsevat kaikki ja aina ja itselleni se on ollut leipätyöni edellytys.

Musiikkitaustani on olematon, mutta uskaltauduin mukaan ja soitosta tuli yksi lempiharrastuksistani.

En ole kovin musikaalinen siinä mielessä, etten ole soittanut mitään instrumenttia ja laulukaan ei soi aina sävelessä. Kuitenkin musiikki vaikuttaa paljon tunnetilaani ja tahdittaa tekemisiäni. Tapanani on laulella ja hyräillä yksin ollessa, koiraa ulkoiluttaessa, autoilla ja aina kun tunnen oloni kotoisaksi ja rentoutuneeksi.

Soittaminen merkitsee minulle ennen kaikkea hyvää oloa, ja samalla keskittymisen ja tarkkuuden harjoittelua itselle sopivalla ja kiinnostavalla tavalla. Ukulelen soittamisesta nautin myöskin, koska sen ei (ainakaan omasta mielestä) tarvitse olla niin ”justiinsa” koska minulle ensisijaista on soittamisen ilo ja sen oppimisesta nauttaminen.

Ilman kirjaston ryhmää olisin tuskin koskaan aloittanut ukulelen soittoa. Soitin aluksi muutaman alkeiskurssikerran kirjaston lainasoittimella, mutta varsin nopeasti hankin oman soittimen ja ryhdyin kotonakin soittamaan melko paljon -alussa käytännössä päivittäin, myöhemminkin useamman kerran viikossa.

Minulle ukulelen soittaminen on osa elämäni aika saumattomasti, en oikeastaan ajattele, että tällä hetkellä suoritan toimintaa ukulelen soittaminen.

Parhaimmillaan se merkitsee itsensä ilmaisua joko yksin tai yhdessä.

Teeman yhteenveto:

Tässä teemassa vahvimaksi tekijäksi kohoaa asiakkaiden tahtotila saada toteuttaa omaa itseään ja persoonaansa ryhmätoiminnassa, siis myös yhteisöllisen musisoinnin viitekehyksessä. Toisaalta jotkut vastaajista kokevat, että musiikkiryhmiin osallistumisen lomassa myös muiden kirjastopalvelujen käyttö, ja etenkin tietoisuus niiden olemassaolosta on lisääntynyt.

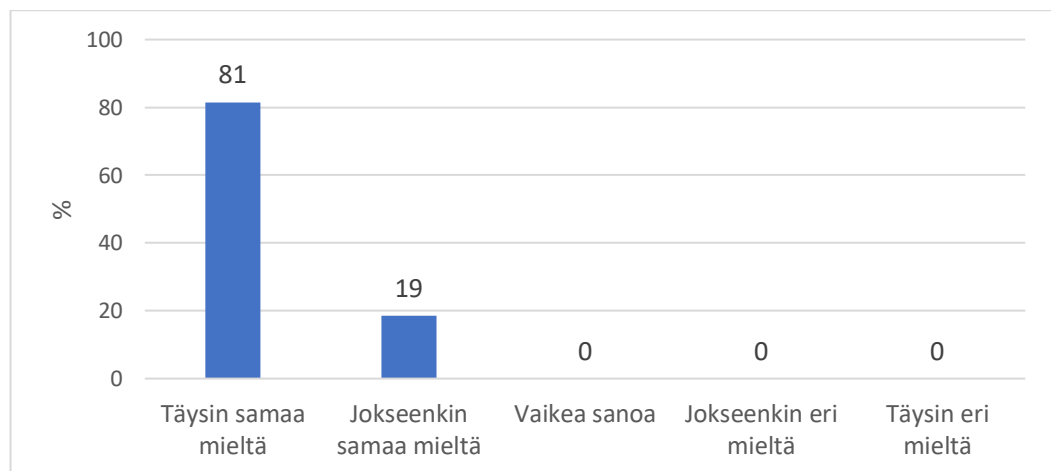
Kuvio 8:n osoittamaa kirjaston palvelujen yleisen arvostuksen lisääntymistä vastaajien keskuudessa voi pitää erittäin myönteisenä piirteenä, vaikka painopiste siinä siirtyykin hieman ohi ukuleleryhmistä. Useissa sitaateissa toistuu myös se näkökohta, kuinka

ukuleleryhmät ovat olleet edesauttamassa musiikin ja ukulelen soittamisen jonkun asteista vakiintumista päivittäiseen elämään.

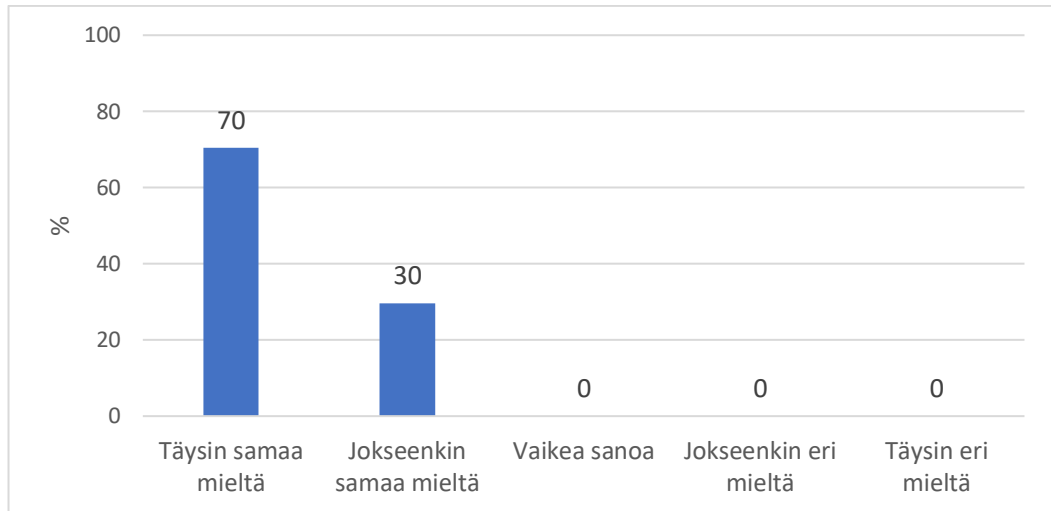
Vaikutukset, ja niistä muotoutuva laajempi käsite vaikuttavuus voivat ilmetä eri tavoin erilaisten ihmisten elämässä. Missä tahansa ryhmätoiminnassa muodostuu ihannetilanteeksi, jos jokainen ryhmään osallistuvista kokee pystyvänsä laittamaan oman itsensä, panoksensa, taipumuksensa ja osaamisensa mukaan, joka vieläpä synnyttää merkityksellisuuden tuntemuksia. Tällöin syntyy myös suotuisa kasvualusta yhteisöllisyyden kokemuksille, ja erityisesti yhteisöllisyyden käsitteen ympärille tämän opinnäytetyönkin voi katsoa kietoutuvan.

4. Yhteisöllisyys

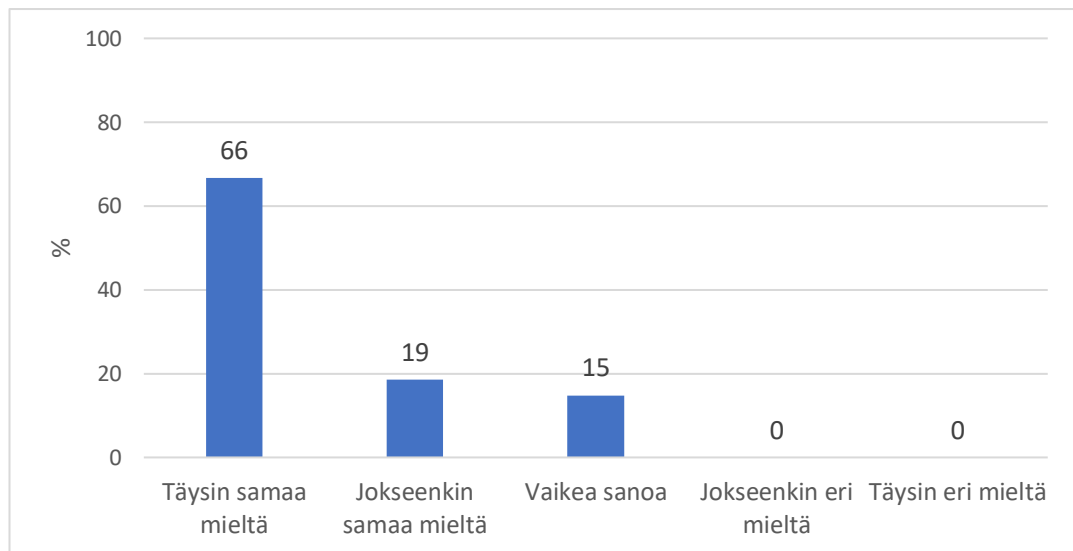
Kuvaajat:

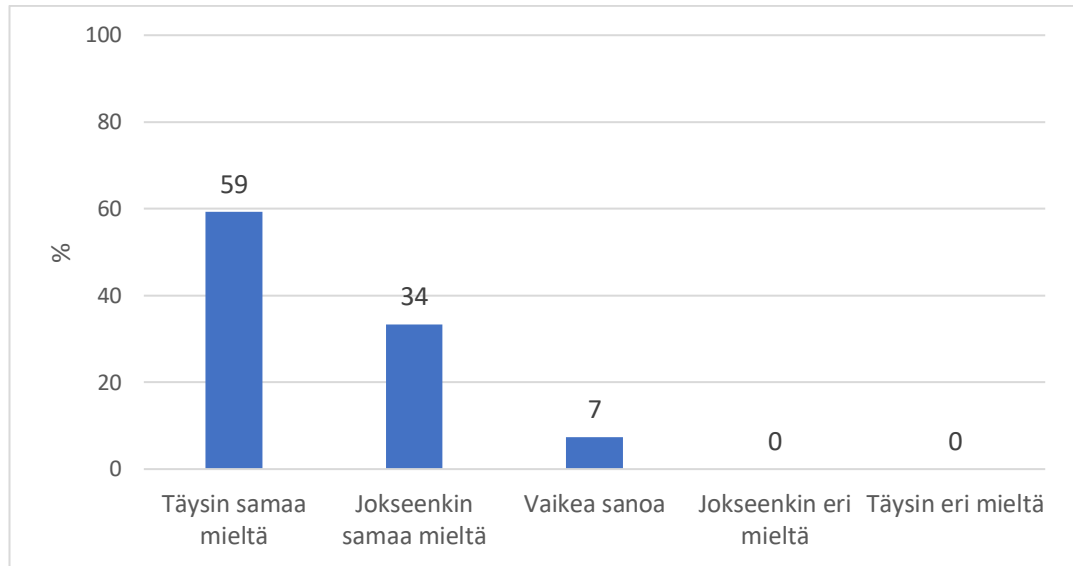
Kuvio 11. Koen itseni yhdenvertaiseksi ryhmän jäseneksi.

Kuvio 12. Uskallan ilmaista mielipiteitäni ryhmässä.

Kuvio 13. Osallistujien erilaiset taustat rikastavat ryhmässä toimimista.

Kuvio 14. Olen kokenut yhteenkuuluvuutta muiden ryhmäläisten kanssa.

Asiakkaiden sitaatit:

Minulla ukulelen harjoittelun yhtenä tavoitteena on, että sitä on helppo pitää mukana esim. pyöräretkillä ja säästää yhteislaulua yms.

Soittaminen on ollut puolisoni kanssa yhteinen harrastus, usein nakkaamme kitarat mukaan, kun lähdemme saareen ja siellä on myös kavereita, jotka soittelee ja samalla lauleskelemme. Se on mukavaa yhdessä oloa.

Soittelemme joskus aina mieheni ja appeni kanssa, sekä äidin naapurissa asuvan musiikillisen perheen kanssa meillä on ollut pihalla uku jameja ja kunhan lämpenee taas mennään soittamaan

Ryhmässä tapaa uusia mukavia ihmisiä yhteisen harrastuksen muodossa ja on todella hienoa että tämä ryhmä tulee kyläpäiväämme esiintymään.

Pari viimeistä vuotta olen joutunut omassa elämässäni käymään läpi raskaita asioita: vanhempien menetyksen, lasten terveysongelmia jne. Musiikki ja soittaminen yhdessä tuo elämään uutta virtaa, iloa ja yhteisöllisyyttä – yhdessä soittaminen on kivaa, hauskaa, innostavaa ja rentouttavaa.

Ryhmämme on osallistunut tänä vuonna ensimmäisiin Ukulele festreihin Sellon kirjastossa. Sen jälkeen huomasin, kuinka se yhdisti meitä lisää.

When joining a group, one is certain that the people already there will be automatically in tune with us because we share a common interest. This knowledge helps to overcome our natural shyness and this translates to new friendships on the horizon. After interacting with people with a common interest through my 70 years of wandering in Mexico, Indonesia, South Korea, Singapore, Taiwan and the United States, I have noticed that this kind of experience produces long-term friends. A group also enhances the music experience because arrangements that are more interesting become possible with different components playing different parts of a

song to enrich its texture."It amazes me how at times no one seems to be paying attention to the instructions he is giving on the matters of rhythm and melody and yet, when he starts strumming the introduction or when he says "One, two, three..." the band synchronizes somehow, focuses on the task at hand and suddenly starts to play the same tune following the instructions that I thought had gone unnoticed. Sakari and my fellow classmates must have special antennas that enable them to communicate with invisible vibrations!

Yhdessä soittaminen luo yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tapaan uusia ihmisiä. Yhteiset keikat ovat mielenkiintoinen yhteinen haaste.

Musiikin kautta on tutustunut moniin sellaisiin suurenmoisiin ihmisiin, joita ei muuten olisi tullut tuntemaan. Musiikki on avannut pääsyn useisiin sellaisiin paikkoihin ja koti- ja ulkomaisiin tapahtumiin, jotka muuten olisivat jääneet näkemättä ja kokematta. Vanha fraasi, mutta musiikki yhdistää aidosti. Olen onnellinen siitä, että musiikin tekeminen ei ole minulle milloinkaan ollut tulonlähde tai ammatti. Mieluummin kääntelin papereita, sain siitä elantoni ja musiikin kanssa puljaaminen jäi vapaa-aikaan - kuin, että asiat olisivat olleet toisinpäin.

Lastenlasten asenteisiin soittamista ja yleensä musiikkia ja musisointia kohtaan vaikuttaa ratkaisevasti se, että musiikki kaikissa muodoissaan on ollut ja tulee olemaan vanhemmille ja vaarille itsestään selvyys ja aivan jokapäiväiseen arkeen kuuluva asia. Se asenne on siirtynyt myös lapsiin - soitetaan ja lauletaan silloin, kun on laulun aika, ei siinä ole mitään ihmeellistä eikä kainosteltavaa.

Ryhmässä soittaminen on mukavaa, tunnelma on hyvä ja uuden oppiminen on mukavaa.

Toisaalta, minulla joskus tuntuu, että jamit ovat liian tiukasti järjestettyjä. Ei ole paljon mahdollisuuksia tutustua muihin osallistujiin, tai ehkä osallistujilla ei ole halua tutustua toisilleen (niin se ainakin tuntuu). Joskus ongelmallinen on se, että yritän soittaa ukulelille tarkoitettuja lauluja kanteleella.

Yhdessä soittaminen on todella mukavaa ja yhdessä soittaminen tuo haastetta ettei mene aina sieltä missä aita on matalin. Saa myös uusia kappaleita mistä rämpytellä- siksi kutsun soittoani, muut soittaa ja minä rämpytän omaksi ilokseni.

Teeman yhteenveto:

Luvussa 3.1. kerrottiin sosiologi Émile Durkheimin muodostamasta käsitteestä *organisen solidaarisuus*. Aro toteaa, että

Työnjaon monimutkaistuessa myös työtehtävät ja sosiaaliset asemat eriytyvät ja erikoistuvat, jolloin solidaarisuus muuttuu luonteeltaan orgaaniseksi. Organisen solidaarisuuden tilassa yhteiskunnan jäsenille muodostuu keskinäinen ymmärrys siitä, että he kaikki tarvitsevat toisiaan vastavuoroisesti ja tästä seuraa yhteisvastuullisuutta. (Aro 2011, 41.)

Espoon kaupunginkirjaston toiminnallisten ukuleleryhmien tapauksessa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että keskenään täysin erilaisista taustoista lähtöisin ja eri ikäiset ihmiset voivat yhteismusisoinnin kautta löytää yhteisen päämäärän, jota kohti pyrkiä, ja

joka lopulta yhdistää heitä, taustoista riippumatta. Tätä kautta mahdollisesti toteutuu myös ideologinen ajatus, että musiikilla todella on taipumus yhdistää ihmisiä, ja nimenomaan jonkin yhteisesti jaetun ilmiön tai yhteisesti jaettujen kokemusten kautta yksilöta-son vaikuttavuus voi kehittyä myös kohti kollektiivista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Tässä analyysin kohdassa täytyy kuitenkin huomioida, että koska tavat kokea yhteisöllisyyttä saattavat vaihdella ihmisestä toiseen – erilaisista taustoista ja lähtökohdista joh-
tuen – niin käsitys siitä, mikä on ollut juuri kirjastojen ukuleleryhmien aikaansaamaa yh-
teisöllisyyttä ja mikä ihmisten muun elämänpiirin (perhe, muut harrastukset, koulu, työ)
aikaansaamaa, ei välttämättä ole täysin yksiselitteinen. Arkikieli tuntee sanonnan ”kaikki
vaikuttaa kaikkeen”, ja tästä ”kaikesta” muodostuu kokemusten summa.

Vastauksista ilmeni myös, että joku saattaa kokea ukuleleryhmään liittymisen haasta-
vana keinona tutustua uusiin ihmisiin. Yhteisöllisyyden ja vaikuttavuuden kannalta tällai-
nen näkökohta on huomionarvoinen, jos joku kokee kirjastossa eli kaikille avoimessa
paikassa tällä tavalla. Kuitenkaan siihen, mistä tällaiset kokemukset tai tunteet saattavat
aiheutua, ei ole tässä opinnäytetyössä esittää näyttöä.

5. Jatkuvuus

Asiakkaiden sitaattit:

Toivon kovasti, että nämä kirjaston tunnit jatkuvat myös ensi talvena.

*Toivon todella, että tämä soittamisen mahdollisuus ryhmässä kirjastossa on mah-
dollista jatkossakin.*

*Yhdessä soittaminen on minusta todella hienoa, sillä voin silloin vaihtaa ajatuksiani
muiden kanssa ukulelen soittamisesta sekä olen saanut useita hienoja kokemuk-
sia. Pidän ukulelen soittamista harrastuksistani erityisessä asemassa, sillä muut
harrastukseni ovat täysin omaehtoisiani, joita puuhaan silloin kun itselleni sopii.
Kirjastossa soittaminen on mielestäni hienoa, ennen kuin löysin Sellon ukulelepo-
rukan olin miettinyt, että missä voisin harjoitella rauhassa.*

*Toivottavasti samalla ryhmällä voidaan jatkaa Nöykkiön kirjastossa saman opetta-
jan ohjauksessa.*

*Kurssi antoi valmiudet perustaitoihin, mutta kiinnostus kasvoi ja toive olisi päästä
jatkamaan harrastusta hyvällä porukalla. Mikäli jatkoa seuraa, olen ehdottomasti
mukana!*

*Kiva jammailla kerran viikossa. Toivottavasti tulisi jatkoryhmä keväällä. Markki-
nointi tapahtumasta oli heikkoa, ja siksi pääsin vähän myöhässä mukaan.*

Soittomateriaalia olisi kiva saada kotiin sähköisesti tai fyysisesti. Kaiken kaikkiaan tosi jees kurssi ja toivottavasti jatkoa tulee.

Musiikin maestro, Sakari, on erinomainen, tietorikas opettaja, lahjakas ukulelesoitaja ja hyvin lähestyttävä, rauhallinen ja rento henkilö. Kirjaston tarjoamien välineiden laatu on hyvä. Joten, ne, joilla ei ole ukulelea, musiikkilaineita tai kitaraa eivät tarvitse huolehtia. Toisin sanoen, ainoa parannus, jota voin ajatella on se, että täytyisi pitää tämä ryhmä elossa sellaisena kuin se on nyt.

Teeman yhteenveto

Eri ryhmiin osallistuneet ihmiset ovat toivoneet jatkuvuutta alusta asti, kun toiminnalliset ukuleleryhmät loppuvuodesta 2016 lanseerattiin. Näin myös vaikutusmekanismi optimaalisessa tilanteessa toimii; matalan kynnyksen osallistumisesta siirrytään tilanteeseen, jossa asiakkaat kokevat ukuleleryhmät niin merkityksellisiksi ja vaikuttaviksi, että haluavat jatkaa, ja oppia lisää, kokien mahdollisesti syveneviä yhteisöllisyyden tunteuksia.

Tähän jatkuvuuden näkökohtaan kirjasto voi vastata esimerkiksi resursoimalla mahdollisuuksien mukaan. Pienenä rakentavan kritiikin huomiona asiakkaiden vastauksista myös nousee esiin tiedottamisen ja markkinoinnin merkitys. Onhan ihmisten tiedettävä, mitä kaikkea kirjastoissa ylipäänsä on tarjolla, jotta he voisivat saapua paikalle. Tänä päivänä sosiaalinen media tarjoaa tähän onneksi monenlaisia väyliä.

5.4. Lopuksi

Musiikkipedagogi Heikka on onnistunut soveltamaan pedagogista työtettä ukuleleryhmätoiminnassa. Vaikuttavuutta voi kunnolla mitata kuitenkin vasta pitkällä aikavälillä, ja tähän kytkeytyy ajatus palvelumuotojen jatkuvuudesta. Asiakkailta selvästi on valtava tahtotila jatkaa soittamista, koska he ovat kokeneet ryhmässä muodostuneen yhteisöllisyyden positiivisena ja rikastavana. Yhteisöllisyys ja omien taitojen karttuminen syventävät innostusta, ja tämä heijastuu suoraan ukuleleryhmien kävijämääriin. Osallistujia on alusta asti ollut keskimäärin noin kymmenen per alkava ryhmä. Jatkossa keskeistä onkin, miten Espoon kaupunginkirjastolla on mahdollisuuksia kohdentaa resursseja ukuleleryhmiin ja toiminnallisiin musiikkipalveluihin laajemmin. Espoon kaupunginkirjastolla on 17 toimipistettä ja kaksi kirjastoautoa, ja tämän opinnäytteen tulosten perusteella voi olettaa, että näiden palvelujen piirissä Espoossa on paljon toiminnallisista

musiikkiryhmistä kiinnostuneita ihmisiä ja potentiaalisia asiakkaita. Tällöin resurssi-asi-
oissa on suoritettava tarveharkintaa, ja pohdittava, minne kaikkialle toiminta on miele-
käästä ulottaa.

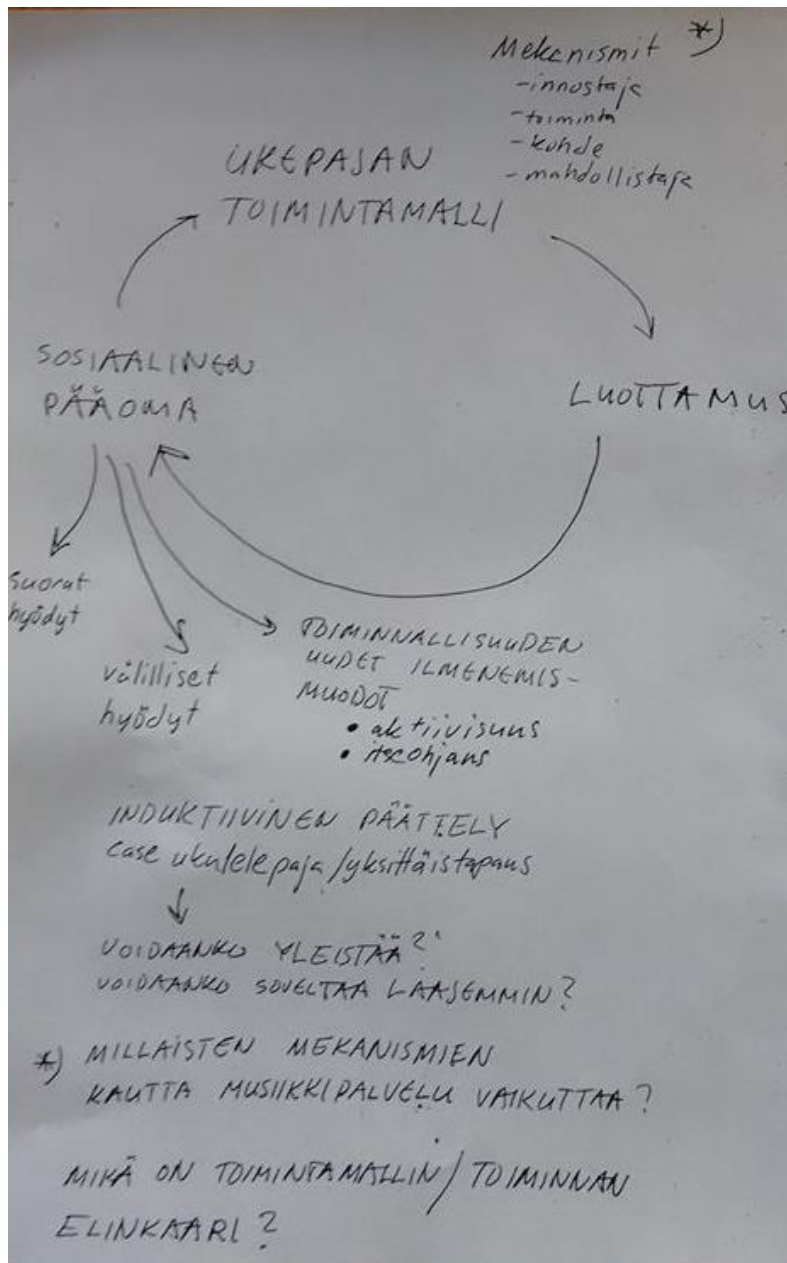
Alussa ryhmät kokoontuivat Espoon kaupungin isoimmissa asukaskeskitymissä kuten
Leppävaarassa ja Matinkylä-Olari –alueella. Vähitellen toimintaa on laajennettu Tapio-
laan, Espoon keskukseen sekä Espoonlahden alueelle. Tutkimusjaksoon sisältynyt
Nöykkiön ukulelen alkeet -ryhmä syksyllä 2019 edustaa tätä toiminnallisten ryhmien le-
vittämisen ajatusta. Nöykkiö on osa Espoonlahtea. Jos pyrkimyksenä on ulottaa palvelut
mahdollisimman laajalle, ja mikäli tällainen optimitilanne toteutuu, niin vaikuttavuuteen ja
toiminnallisiin ukuleleryhmiin liittyvät hyötynäkökohdat saadaan samalla koskemaan
kasvavaa joukkoa yhteismusisoinnista kiinnostuneita ihmisiä, niin kirjastossa musisoivia
kuin yleisöä. Edistyneiden soittajien ryhmä on jo toteuttanut muutamia espoolaisissa pal-
velutaloissa tapahtuneita esiintymisiä, ja musiikkipedagogi Heikan haastattelusta käy
ilmi, että ajatus esiintyä vanhusten ja muistisairaiden palvelutaloissa tuli soittoryhmältä
itseltään. Tällaiset esiintymiset ja varsinkin niiden sisällyttäminen analyysiin lähentelisi
kuitenkin jo vaikuttavuuden yhteiskunnallista ulottuvuutta, johon tämän opinnäytteen
puitteissa ei ole mahdollista ottaa kantaa.

Myös tiedottamisen ja markkinoinnin jatkokehittämistä kannattaa pohtia. Asiakkailta saa-
dut kehitysehdotukset viittaavat tähän suuntaan. Asiakkaat ovat löytäneet ukuleleryhmät
kirjaston ilmoitustaulun, sosiaalisen median, Helmet-verkkosivuston sekä paikallismedi-
assa ilmestyneiden lehtijuttujen perusteella. Tiedostusstrategia on siis osoittanut tässä
vuonna 2016 alkaneessa aloitusvaiheessa toimivuutensa. Petri Pohjalan kaavion perus-
teella, jossa hän pohtii toiminnan elinkaarta, voisi kuitenkin ajatella, että mikäli toiminnal-
lisille ukuleleryhmille toivotaan pitkää ikää ja jatkuvuutta, niin toiminta voisi olla perustel-
tua keskittää uusien ihmisten tavoittamiseen.

Vaikuttavuutta olisi optimaalisessa tilanteessa myös mielekäästä tutkia ja analysoida pit-
källä aikavälillä, joten tästä voi päätellä, että muutaman kuukauden aikana kerätty otanta
on vasta eräänlainen toiminnallisten ukuleleryhmien yksilötason vaikuttavuuden tutkimi-
sen avaus. Tosiasiallista pitkän aikavälin vaikuttavuutta voisi olla perusteltua tutkia jos-
sain vaiheessa uudelleen, ja verrata tuloksia tämän opinnäytetyön tuloksiin. Tämän li-
säksi vaikuttavuuden tutkiminen voisi olla hyvä ulottaa koskemaan myös vaikuttavuuden
yhteiskunnallista tasoa.

Aivan viimeiseksi haluamme vielä tarkastella Petri Pohjalan hahmotelmaa Espoon kaupunginkirjastojen ukuleleryhmien toimintamallista, jonka hän oman haastattelutilanteensa jälkeen ystävällisesti luovutti käyttöömmme. Vaikka Pohjala toimii ukuleleryhmissä nimenomaan asiakkaan roolissa, häneltä tuli useita näkemyksellisiä ja käyttöömmme soveltuvia ajatuksia.

Kuva 1. Ukulelepajan toimintamalli. Petri Pohjala 2019.

Pohjalan malli toimii kehämäisesti, jossa ukulelepaja eli toiminnalliset ukuleleryhmät, toimivat vuorovaikutussuhteessa sosiaalisen pääoman ja luottamuksen käsitteiden kanssa. Näihin käsitteisiin emme ole analysissa ottaneet kantaa. Ne heijastelevat enemmän vaikuttavuuden yhteiskunnallista tasoa, ja vaikuttavuusanalyysimme ottaa kantaa ainoastaan yksilötason vaikuttavuuteen.

Toimintamallin mekanismeilla (innostaja, mahdollistaja, toiminta, kohde) Pohjala tarkoittaa seuraavanlaista ajattelumallia tutkimusaiheeseemme sovellettuna:

Innostaja = ukuleleryhmän vetäjä

Mahdollistaja = Espoon kaupunginkirjasto

Toiminta = yhteisöllinen musisointi

Kohde = musisointiin osallistuvat asiakkaat

Toimintamallin mekanismit ovat ne keskeisimmät osatekijät, joiden tulisi toimia yhteen. Ne voivat olla yhdistettävissä myös opinnäytteemme vaikutusmekanismin kanssa. Miten tämä tapahtuisi, ja onko ajatus ylipäättään käyttökelpoinen Espoon kaupunginkirjaston toiminnallisten musiikkipalveluiden piirissä, on oma kysymyksensä.

Pohjalan kysymysmuotoinen pääasia eli jonkin toimintamallin yleistettävyyden ja toisaalta sen mahdollinen elinkaari soveltuvat mainiosti pohdittavaksi myös tässä tutkimuksessa saatujen tulosten rinnalle, etenkin siinä vaiheessa, kun organisaatio tavalla tai toisella pohtii toiminnallisten musiikkipalvelujen kehittämistyötä.

LÄHTEET

Aaltola, J.; Valli, R. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aineistonhallinnan käsikirja. 2017. Kvalitatiivisen datatiedoston käsittely. Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. Viitattu 22.5.2020. <https://www.fsd.tuni.fi/aineistonhallinta/fi/kvalitatiivisen-datan-ka-sittely.html#litterointi>

Aro, J., 2011. Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Viitattu 15.4.2020
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66235/yhteisollisyys_ja_sosiaali-nen_side_2011.pdf?sequence=1

Aistrich, M. 2014. Kannattaako vaikuttavuutta yrittää mitata? Sitran artikkeli. Viitattu 14.5.2020
<https://www.sitra.fi/artikkelit/kannattaako-vaikuttavuutta-yrittaa-mitata/>

Espoon kaupunginkirjasto. 2019. Kirjaston visio ja toimintakulttuuri 2019. Powerpoint diaesitys Espoon kaupunginkirjaston tietojärjestelmässä. Viitattu 27.2.2020

Haapaniemi, M., Rohkimainen, S. & Kortelainen, T. 2012. Uusien kirjastopalvelujen vaikuttavuus. Arviointitutkimus Tietoyhteiskunnan tilat ja sisällöt -hankkeessa. Oulu: Oulun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Informaatiotutkimus. Finnish Information Studies 24. Viitattu 12.5.2020. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514297892.pdf>

Hacklin, M. 2017. Osallistava sosiaalinen kirjasto uusliberalistisessa yhteiskunnassa. Kirjastolain diskurssianalyysi. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Informaatiotutkimus. Viitattu 22.4.2020 <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201711303220.pdf>

Heinonen M. 2016. Tieteellisten kirjastojen vaikuttavuuden arviointi — tutkimuskirjallisuuden analyysi. Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Informaatiotieteiden yksikkö. Viitattu 15.5.2020
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99267/GRADU-1465547295.pdf?sequence=1>

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Tammi.

Hokkanen, L. (toim.) 2015. Sosiaalinen kirjasto: lukemattomien mahdollisuuksien maailma. Helsinki: Avain.

Iisakka, L. 2004. Sosiaalinen pääoma suomalaisissa haastattelu- ja kyselyaineistoissa vuoden 1990 jälkeen. Tilastokeskus. Viitattu 11.4.2020
http://www.stat.fi/org/tut/dthemes/papers/sospaaoma_sospaa.html#kuvaus%20taustakeskustelusta

Katves, S. 2017. Helmet-kirjastojen opastukset ja osallisuus asiakkaiden kokemana. Informaatiotutkimuksen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. Humanistinen tiedekunta. Viitattu 9.4.2020
<http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201704251556.pdf>

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) 2006. Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. Annettu 29.12.2016. Viitattu 1.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>

Lehto T. 2017. Yhteisöllisyyden tunteet järjestötoiminnassa. Sisällönanalyysi Vasemmistonuoret ry:n jäsenten haastatteluista. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntapolitiikka. Kansalaisyhteiskunnan asiantuntijuuden maisteriohjelma, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 12.4.2020

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56921/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201801261338.pdf>

Leinonen, H.M. 2016. Takuulla Voimaa! Musiikkityöpajat syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Pro gradu -tutkielma. Psykologia. Käyttäytymistieteiden laitos. Viitattu 10.4.2020

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/174364/leinonen_hanna_pg2016.pdf?sequence=2

Liukkonen, J. 2019. Pitkät jäähyväiset tallenteille. Viitattu 22.5.2020

<http://kirjastolehti.fi/artikkelit/pitkat-jaahyvaiset-tallenteille/>

Moisala, P.; Seye, E. (toim.) 2013. Musiikki kulttuurina. Helsinki: Suomen etnomusikologinen seura.

Ojakangas, T. 2017. Kirjasto inspiroi, auttaa ja haastaa -kirjaston vaikuttavuus asiakkaiden kertomana. Opinnäytetyö (YAMK). Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma (YAMK). Turku. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 17.4.2020

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/130506/Ojakangas_Tanja.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2010). Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20. Viitattu 1.4.2020

<https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/OKM20.pdf>

Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.) 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus – Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 21.4.2020

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/16533/Sosiaalipedagoginen_ammattillisuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sava, I.; Vesänen-Laukkanen, V. (toim.) 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana. Teoksessa I. Sava (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Juva: PS-kustannus, 29 - 30.

SFS-ISO 16439:2016. Tieto ja dokumentointi. Kirjastojen vaikuttavuuden arvioinnin menetelmät ja toimenpiteet. Helsinki: Suomen standardoimisliitto SFS ry.

Sosiaalipedagogiikka. 2020. Artikkelit Sosiaalipedagogiikka sivustolla. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. Viitattu 31.3.2020

<http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/sosiaalipedagogiikka/>

Vårheim, A. 2017. Public libraries, community resilience, and social capital. Information Research, 22,1. CoLIS paper 1642. Viitattu 10.4.2020

<http://InformationR.net/ir/22-1/colis/colis1642.html>

Weinstein, D., Launay, J., Pearce, E., Dunbar, R., & Stewart, L. 2016. Singing and social bonding: changes in connectivity and pain threshold as a function of group size. Evolution and Human Behavior, 37, 2, 152–158. <https://turkuamk.finna.fi> Elsevier: Science Direct. Viitattu 20.3.2020

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1090513815001051>

Strukturoitu kysely

Kyselyssä esitetään väittämiä, jotka liittyvät Espoon kaupunginkirjaston musiikki-ryhmissä mukana oloon.

Pyydämme Sinua vastaamaan jokaiseen väittämään rengastamalla sen vaihtoehdon, joka vastaa henkilökohtaista mielipidettäsi.

	Täysin sama mieltä	Jokseenkin sama mieltä	Vaikea sanoa	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
1. Kirjaston musiikkiryhmään osallistuminen on lisännyt muuta kirjaston käyttöäni	1	2	3	4	5
2. Musiikkiryhmässä mukana oleminen on antanut uusia ajatuksia ja/tai henkilökohtaisia tavoitteita	1	2	3	4	5
3. Olen kokenut yhteenkuuluvuutta muiden ryhmäläisten kanssa	1	2	3	4	5
4. Ryhmään on ollut helppoa päästä mukaan	1	2	3	4	5
5. Osallistuminen ryhmään on vastannut odotuksiani täysin	1	2	3	4	5
6. Osallistuminen on lisännyt arvostustani kirjaston palveluja kohtaan	1	2	3	4	5
7. Osallistuminen on lisännyt tietoa kirjaston palvelutarjonnasta	1	2	3	4	5
8. Osallistujien erilaiset taustat rikastavat ryhmässä toimimista	1	2	3	4	5
9. Koen itseni yhdenvertaiseksi ryhmän jäseneksi	1	2	3	4	5
10. Saan olla ryhmässä oma itseni	1	2	3	4	5
11. Uskallan ilmaista mielipiteitäni ryhmässä	1	2	3	4	5

TAUSTATIEDOT

1. Mihin ikäryhmään kuulut?

- 1 16 - 25 vuotta
- 2 26 - 35 vuotta
- 3 36 - 45 vuotta
- 4 46 - 55 vuotta
- 5 56 - 65 vuotta
- 6 Yli 65 vuotta

2. Kuinka usein käytät kirjaston muita palveluja?

- 1 Päivittäin
- 2 Vähintään kerran viikossa
- 3 Vähintään kerran kuukaudessa
- 4 Muutaman kerran vuodessa
- 5 Harvemmin
- 6 En koskaan

Parannusehdotuksia tai kommentteja musiikkiryhmiin liittyen?

SUURET KIITOKSET VAIVANNÄÖSTÄ!

Palauta tämä lomake ....

Kyselyn vastauksia hyödynnetään Espoon kaupunginkirjaston toiminnallisten musiikki-palveluiden vaikuttavuutta tutkivassa Turun ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä sekä kirjaston kehittämistyössä, markkinoinnissa ja viestinnässä.

Lisätietoja:

Marko Kankaanpää

marko.kankaanpaa@edu.turkuamk.fi

Puh. 0400 186 108

Tarina-lomake

Espoon kaupunginkirjasto

Kerro oma musiikillinen tarinasi!

Haemme kertomuksia Espoon kaupunginkirjaston soittoryhmien merkityksestä ja vaikuttavuudesta.

Kerro, miten osallistuminen Espoon kaupunginkirjaston musiikkiryhmiin vaikuttaa elämäsi, ja miksi päätit lähteä mukaan. Voit pohtia esimerkiksi seuraavia asioita:

1. Mitä soittaminen sinulle merkitsee?
2. Miten yhdessä soittaminen on vaikuttanut elämääsi laajemmassa mielessä?
3. Millaista on soittaa kirjastossa?
4. Miten soittaminen vaikuttaa vapaa-aikaasi, työhösi, opiskeluusi tai harrastuksiisi?

Palauta kertomuksesi sähköpostilla (marko.kankaanpaa@edu.turkuamk.fi) tai lomakkeella Sakarille, Évalle tai Markolle 30.6. 2019 mennessä. Loma-aikoina yhteydenotot Markolle.

Kertomuksella ei ole ohjeellista mittaa eikä tyyliä. Toivomme kertomuksista nimenomaan asiakkaiden itsensä näköisiä. Päästä luovuutesi kukkimaan!

Kertomuksia hyödynnetään Espoon kaupunginkirjaston toiminnallisten musiikkipalveluiden vaikuttavuutta tutkivassa Turun ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä sekä kirjaston kehittämistyössä, markkinoinnissa ja viestinnässä.

Osallistumalla jaat tekijänoikeutesi opinnäytetyön tekijän sekä Espoon kaupunginkirjaston kanssa. Kertomuksia käytetään kuitenkin ainoastaan sellaisilla tavoilla, jotka eivät vaaranna yksityisyydensuojaasi.

Lisätietoja:

Marko Kankaanpää

marko.kankaanpaa@edu.turkuamk.fi

Puh. 0400186108